Ч. 5. Рік II.

"ХМАРА"

В 5-ти ДІЯХ, З СПІВАМИ, ХОРАМИ І ТАНЦЯМИ.

А. Л. СУХОДОЛСЬКОГО

ЦІНА 40 ЦЕНТІВ.

Ню Йорк — New York.
— 1919 —

Накладом Книгарні "Січового Базару"
34 East 7th Street, New Nork, N. Y.

Для любителів співу і музики!

Перший Український Альбом Пісень на хор мішаний, мужеський і соля .... 65ц.
Другий Альбом Укр. Пісень .... 75ц.
Третий Альбом Укр. Пісень .... 75ц.

Четвертий Альбом Укр. Пісень 1.00ц

Перший збірник найкрасших українських пісень 20ц.
Метоличний Підручник для науки нотного співу 75ц.
Наша Дума. Пісні з нотами .... 1.50ц.
Школа на скрипці. Само-Учитель .... 1.25ц.
Ч. 18. Музика до Кобзаря Т. Шевченка .... 40ц.
Ч. 19. Музика до Кобзаря Т. Шевченка .... 40ц.
Люблю дивитись, з нотами .... 60ц.
Де ти бродиш моя доле .... 25ц.
Не плакати нам, з нотами .... 35ц.
Зійшлись побратались, дует .... 25ц.
Карі очи .... 25ц.
Глубоким сном .... 75ц.
Не чужого ми бажаєм .... 60ц.
Завіщане Тараса Шевченка .... 75ц.
Вулиця .... 75ц.
Дніпро реве .... 75ц.
Гамалія, з нотами 1.25

Кобза, музика Гр. Давидовського .... 1.25ц.
Бандура, Гр. Давидовського 1.25

В нас можна набути отсі театральні твори:

Американець, веселий образ в 3 діях .... 15ц.
Американський шляхтич, образець в 3 діях ... 30ц.
Блудний син, образ в 4 діях .... 25ц.
Бондарівна, драма в 4 діях а 5 відслонах ..... 20ц.
Верховинці, драма в 3. діях .... 30ц.
Вихованець, комедія в 3 діях .... 25ц.
В неволі темноти, комедія в 3. діях .... 25ц.
Дай серцю волю, заведе в неволю, драма в 5 діях 40ц.
Два домики і одна фіртка, комедія в 1 дії ... 15ц.
Душогубка, драма в 4 діях .... 30ц.
Жидівка вихрестка, драма в 5 діях .... 50ц.
За Нeмань іду, оперета в 4. діях .... 20ц.
Запорожський клад, комедійо-опера в 3- діях 20ц.

Запорожець за Дунаєм, оперетка в 3 діях ... 25ц.
Зоря нового житя, комедія в 4. діях .... 30ц.

Ч. 5. Рік II.

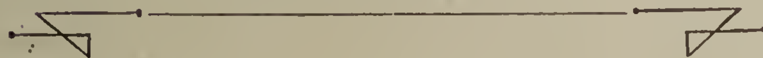
"ХМАРА"

В 5-ти ДІЯХ, З СПІВАМИ, ХОРАМИ І ТАНЦЯМИ.

А. Л. СУХОДОЛСЬКОГО

— Ціна 40 цнт. —

Ню Йорк — New York.
— 1919 —

Накладом Книгарні "Січового Базару"
34 East 7th Street, New Nork, N. Y.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Кузьма Гордієнко, богатий мужик, прикащик у економії.
Кулина, його жінка.
Настуся, їх дочка́.
Андрій Безродний, робітник.
Семен Карий, старший над робочими.
Горпина Ковальчукова, дівчина, коханка Семена Карого.
Ізраіл Халамейзер, арендар постоялого двору.
Грицько, його робітник.
Малашка, дівчина.
Судебний слідователь.
Соцький.
Старшина.
Унтер-офіцер.
1-ший селянин.
2-гий селянин.
Хведір, парубок.
Дівчата, парубки, народ, салдати, діти і арештанти.

Між 3-ою а 4-ою дією проходить 4 дні.
Між 4-ою а 5-ою дією проходить 9 місяців.

ДІЯ І.

Сінокос.Широка долина, на котрій видко то скошену, то не скошену траву. На першій поляні по середині і по боках стоять стоги: далі по всій долині: стоги, купи сіна, вози порожні, вози з сіном, в праворуч видко село, а в ліворуч лісок.

ЯВА І.

Настуся, Горпина, Малашка, діти і дівчата —картинно розставлені, одні громадять, другі кидають сіно на віз, складають у купи діти більш бавлять ся, кидають сіно на купи і вози. На однім возі сидить хлопець других двоє кидає йому сіно руками, той складає. Після пісні одному з них підстаркувата жінка дає пів кавуна, той лїзе на віз, сїдає з тим, що на возї, розбиває до колїна кавуна і дає йому половину; третий вилїз також на віз сїв посеред них і дивить ся то на одного то на другого. При підтяганю завіси всї співають:

Ой піду я лугом, лугом —
   Ой піду я лугом, лугом, —
Там мій милий оре плугом,
   Там мій милий оре плугом.
Понесу я йому їсти,
   Понесу я йому їсти,
Чи не скаже менї сїсти,
   Чи не скаже менї сїсти.
Понесу я йому пити,

Понесу я йому пити,
Чи не стане говорити,
Чи не стане говорити.
Ой наїв ся тай напив ся,
Ой наїв ся тай напив ся,
Тай під возом положив ся.

Настуся. І що то значить, дївчата, як співаєш, то й робота якось лекше іде? (Підгромаджує до середного стіжка.)

Горпина (з правої сторони кидає сїно на середний стіжок). Еге, легче, а самий піт градом ллєть ся!

Настуся. Що піт? змахнув рукавом, (обтирає ся) тай годї!

Малашка (стоїть на купі сїна коло лївого боку і складає вилами). І що тобі, Настусе, за неволя робити? То вже нехай нам, наймичкам; а то дочка прикащика!

Всї. А вжеж правда!

Настуся. Як загорнувши руки сидїти, то скорше крижі заболять. Та менї скільки разів батько казали, щоб я не виходила у поле, а знайшла дома яку роботу, на хазяйстві, так я і там справлюсь, тай сюди поспіваю, менї з вами дуже весело; а до того й зроблю що небудь, — і то не вадить.

Де-котрі. Молодця, Настусю, молодця!

Малашка. Дуже тобі треба заробляти! Та хоть би ти цїлий вік нїчого не робила, так у батька твого вистарчить на тебе.

Настуся. Я й сама хочу що-небудь заробити.

Горпина. Так, так, Настусю: не вважай на те, що вона тобі говорить! За труд нїхто не осудить; а трафить ся вийти замуж . . . то Бог єго знає, яка там ще доля припаде: може прийдеть ся допомогти чоловікови; а то як звикниш згорнувши ручки сидїти, то опісля трудно буде привикати.

Малашка. Ач яка розумна! А учора? Думаєш я не чула, як ти Семенови говорила, що будеш згорнув-

ши ручки сиділа, та єго до дому виглядати? Ха-ха-ха! (декотрі сміють ся).

Горпина. Мало чого жартуючи не скажеш! А як прийде пора, — не те засьпіваєш!

Настуся. А я ніколи замуж не піду.

Малашка. Ну, тай сказала, як написала! Ха-ха-ха!

Настуся. А вжеж....

Горпина. Твоя пора приходить, дрочити ся.... А дивись як попадеть ся молодець чорнобривий, то аж затьохка. Ха-ха-ха! (всї сміють ся.)

Настуся. Ну, ти вже почнеш!

Горпина. Почнеш і ти швидко; як побачиш: чорноусого, кучерявого, — аж затанцюєш! Ха-ха-ха! (Всї сміють ся.)

Настуся. Єй Богу, я батькови скажу, що ти мене соромиш!

Горпина. Та я ж жартую!

Малашка. Хиба ж вона твої жарти розуміє? Ти обізвись до мене, так я найду, що тобі сказати; а вона бач, як почервоніла, мало не заплаче! Ха-ха-ха!

Горпина. Не бійсь, не заплаче! А як її до лиця надати губки... Як би парубок побачив, то так би і цмокнув! Ха-ха-ха! (всї сьміють ся.)

Настуся (до Горпини). От побачиш, що тобі буде! (Кинула граблї під середний стіг і побігла у право.Хлопець той, що дивив ся як ті двоє їдять, вирвав у одного, кавун, скочив з воза і побіг у право, за ним побігли і ті два).

Малашка (до Горпини). А що! Зараз прибіжить старий, та через тебе усїх буде лаяти... (Підходить до Горпини.)

Всї. А чого доброго!

Горпина. Не бійтесь. Вона постоїть де за стодолою тай вернеть ся. Колись і ми були такими! А як би ти бачила; коли приходить Андрій до гурту, то вона й очей з него не зводить! Ну, тай гарний же, бісів син! Тільки якійсь чудний.... Все мовчить...

Малашка. Хто мовчить, той двох навчить!

Горпина. А я таких не люблю!Нема в сьвіті! коли парубок: веселий, балакучий... а цей...

Малашка. Воно правда: учора, як гуляли у вечері, узяла я єго за руку, та силою потягнула по леваді... Ужє як я його не тормошила, — мовчить.... Буркне щось, собі під носом, тай знов мовчить... Бачу я, що нічим його не займеш, покинула єго, тай знов до гурту...

Горпина. Воно то правда, — дуже тихий....

Малашка. Воно й те правда, як там кажуть: у тихім болоті чорти виводять ся...

Горпина. Чорти — не чорти; а я пізнаю. що вони як стрінуть ся, той очей одно з другого не спускають.

ЯВА II.

Ті-ж і Андрій. (з косою на плечах.)

Малашка. О, згадай чорта, а він і роги виставить! Ха-ха-ха! (всї сьміють ся.)

Андрій. Бог на поміч, дївчата!

Всї. Здоров, здоров, Андрію!

Андрій (шукаючи когось очима). Чи не найшла тут, котра мого кресала?

Горпина (взявшись за боки і жартуючи співає).

Кресало за сало купила, —
Вона його вірно любила!

Ха-ха-ха! (всї сьміють ся.)

Андрій. Я їм одно, а они менї друге!.. (мнеть ся.)

Горпина. Та й ми ж тобі проте саме! (показує на право). О-он туди воно побігло! Ха-ха-ха!

Андрій. Що побігло?

Горпина. Кресало! Ха-ха-ха!

Всї. З ногами! Ха-ха-ха!

Андрій. Деж ти бачила, щоб кресало бігало?

Горпина. Як захоче, — побіжить — а почує прибіжить...

Андрій. Ет мелеть язиком! (До дївчат). Так пошукайтеж дївчата! (хочеіти).

Малашка (підморгує до Горпини). Пострівай Андрію! Ось воно!

Андрій (повернув ся). Брешеш!

Всі. Ха-ха-ха! Бач, схопив ся!

Андрій (махнув рукою). Та я потім прийду! (хоче іти).

Горпина. А он і Настуся вилїзла з за куща і йде сюди!...

Андрій (спинився і дивить ся вту сторону). Так шукайте дївчата!... (мнеть ся).

ЯВА III.

Ті-ж і Настя...

Горпина (до Настусї). А що? Пожалїлась ся батькови?

Настуся (побачила Андрія, соромливо опустивши очи). От побачиш, коли не скажу у другий раз...

Горпина. А тут Андрій загубив своє кресало... чи ти не найшла?

Настуся. Хиба я его шукала?... А ти Андрію... чому не робиш там?... (показує рукою).

Андрій (мнеть ся). Та там хлопцї посїдали відпочати; от я й пішов разом... щоб теє... (усмихнув ся)

Горпина. Дївчата! Хлопцї спочивають! А ми що теля зїли, чи що! — сїдайте! (кладе вила з боку стога і-сама сїла по серединї).

Малашка (поставила вила до стогу). А її справдї! Сїдаймо! (сїла з правого боку стога).

Дївчата. А чогож? Звісно! Сїдайте! Відпочиньмо! (сїдають, хто на земли, хто на купі сїна, або на порожних возах. Андрій і Настуся стоять).

Настуся. А ти чому не йдеш туди?...

Андрій (мнеть ся). Та я зараз. (нехотячи повертаєть ся.

Горпина. Андрію... Сїдай з нами!

Андрій (повернувся, усьміхаючись). Та я не знаю як.... (показав на Настусю).

Горпина. Та що там: “знаю — не знаю,” — сїдай!

Андрій. Еге, сїдай...

Горпина. Ну чого мнеш ся? (до Настусї). Та скажи вже єму, щоб сїв! Бач... як на вогни стоїть! Ха-ха-ха!

Настуся. А менї яке дїло? (швидко побігла і вилїзла на середний стїжок).

Горпина (устала, підскочила до Андрія). Ну, чого стовбиш, як та верства? — Сїдай!... (перекинула його до середного стїжка, сама сїла з лївої єго сторони.)

Андрій (чухає потилицю). Та можеб краще піти? (сїв).

Настуся (на стїжку, лежить черевом). То чогож сїв?— іди!

Андрій (дивить ся у гору). Нї коли вже сїв, то й посиджу трошки...

Настуся. Ну, то сиди, та мовчи....

Андрій. А хибаж я що?

Горпина. Бач, хто йому забороняє балакати!

Малашка. Від того він, поки слово скаже, то цїлу тараню можна зїсти. (всї сьміють ся).

Андрій (зиркнув на неї). Як про що путне йде розмова, той черешню не проковтнеш, як облизня пiймаєш! (дістає кесеть набиває люльку).

Всї. Ха-ха-хаї От так Андрій!

Настуся (до Малашки). Ну, чого ти пристала до парубка?

Горпина. Ач, як розчервонїла ся! Ха-ха-ха!

Малашка. Дивись, щоб під тобою сїно не займилось!

Андрій (креше огню).А ти дивись, щоб з під тебе чортяка не вискочила!

Малашка. Та ну?..

Горпина. Ха-ха-ха! Дївчата! Дивіть ся! Прийшов і кресало знайшов! Ха-ха-ха! (всї сміють ся).

Андрій (скочив). Тьфу! Бодай тебе! (йде у лїво).

Горпина. Андрію! (підморгує). Ка-хи-и!

Андрій (затримав ся і дивить ся на неї через плече). Чого кахикаєш?

Горпина (показує очима на Настусю). Значить правда?

Настуся. Сідай, Андрію, тай сиди їй на злість; а як татко прийде я єму все розкажу!

Горпина. Дивись же й ти не забудь сказати, що через парубка мало цілий стіг сіна не спалила! Ха-ха-

Всі Ха-ха-ха! Щоб тебе!

Настуся (хниче). Ну, чого вона, єй Богу!.. (переміняє тон). Сідай Андрію!...

Андрій А мені що ж.. (Сів знов під стогом).

Малашка. Та годі вам! Давайте краще пісню засьпіваємо! До ладу і парубок підтягне!

Горпина. А й справді! Яку ж? Хиба "Калиноньку?".

Настуся. Ні, ні! Краще: "Лугом іду, коня веду!".

Горпина. Ач, яку вигадала? Ця пісня тут декотрим до смаку! Ну, Андрію, не гнівай ся на нас, та підтягай! (сьпівають).

Настя (починає).

Лугом іду, коня веду,
Розвивай ся луже!

Всі.

Сватай мене козаченьку,
Люблю тебе дуже!

Настуся.

Ой хоч сватай, хоч не сватай,
Тільки присилай ся;

Всі.

Щоб хоч слава не пропала,
Що ти залицяв ся!

Настуся.

Ждала вечер, ждала другий,
Тебе не видати;

Всі.

Тай мусіла, чорт зна кому,
Всю правду сказати;

Горпина. Бачите, як гарно виходить! Ще й Андрій баском підтягав!

Андрій (котрому Настуся кинула шматок сїна на голову). Ой! Що це? (дивить ся у гору).

Настуся. Та то я не нароком, якось опустила!

Горпина Еге-ге! Мало парубкови очий не запорошила!

Настуся (подивила ся у право). Дївчата батько йдуть!

Всї (змішались). Ой Боже ж мій! Швидше за роботу! (кожда хапаєть ся за роботу, стають на своїх місьцях і кидають сїно як попало).

Андрій (скочив). А я ж куди? (схопив капелюх, надів, бере косу, капелюх паде, бере капелюх пустив косу. Тим часом входить Кузьма, Андрій притулив ся до середного стїжка.)

ЯВА IV.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (з права). А чого це ви порозсїдали ся?

Настуся (на стїжку). Бо втомили ся!

Кузьма (подивив ся на стіг). Хиба я тебе питаю? (Андрій косою підгребує капелюх до себе.) А ти чого тут?

Настуся. Він, таточку, кресало загубив!

Кузьма. А ти чого? Хиба в него язика нема?

Настуся. Так чогож він мовчить?

Кузьма А тобі яке діло? (до Андрія). От за те, що ходиш сюди ханьки мняти, будеш цїлу ніч поле стерегти!

Настуся. А Панас що робити ме?

Кузьма. Ти знову?

Настуся (хниче). Та чого ви?!..

Кузьма. Що це сегодня на тебе напало? Чого ти лїзеш в не своє дїло?

Горпина. Та миж дядечку, тільки-що посїдали. Дивіть ся скільки наробили!

Кузьма. А Андрій чого тут мнеть ся?

Настуся. Ну, так що?

Кузьма. Ти хочеш, щоб я тебе ломакою оперезав?

Настуся сьмієть ся). Та не достанете!

Кузьма Ах, ти ж капосна дївка! (заміряєть ся на неї). Злазь менї зараз!

Настуся. А не будете бити?

Кузьма. Злазь! (Настуся злазить і ховаєть ся за стіжок). Я тобі покажу, як з батьком зуби скалить! Іди сюди!

Настуся (Виглядає за стогу). А не будете бити?

Кузьма. Іди сюди, кажу!

Настуся (підбігла до него, він намірив ся її ударити, але вона схопила єго за руку, другою за шию і крутить кругом себе). Таточку! любий мій!

Кузьма. Пусти! От учепилась! (тручають ся).

Настуся (затримуєть ся, держачи його руку). А бити не будете?

Кузьма. Та не буду! Пусти!

Настуся. Який ви ,таточку, добренький! (цїлує і відскакує). Любий мій!

Кузьма (оправляючись). От намняла боки. Ну, як тебе не бити? (наміряєть ся).

Андрій. Еге, мертвого з гроба не виймають!

Кузьма. О тепер й цей забалакав! Піди, скажи, щоб хлопцї кінчили роботу, а сам приходь сюди, та будеш поле берегти, аж до ранку.

Андрій (чухає потилицю.) Зараз.. (пішов у лїво).

Кузьма (до дївчат). А ви, за наказаніє починайте громадити сїно від огорода, і поки стемнїє, будете гребти!

Дївчата. (між собою). От тобі й погуляли! І надало ж нам! (позабирали граблї і вила і пішли у право, балакаючи поміж собою).

Настуся. Так ужеж пора кінчити! (підходить до него).

Кузьма. Не до тебе річ! Я з тобою в дома поговорю! (іде в лїво).

Настуся. Ну, так ходім разом до дому; я вам дорогою пісеньку засьпіваю...

Кузьма Іди сама, тай співай!.. А я піду роздам робочим гроші (йде).

Настуся. А як прийдете до дому я вам головку вимію, борідку розчешу....

Кузьма. (зупинив ся і ласкаво дивить ся на неї) Ну, як на таку козу сердити ся?

Настуся. За щож таточку?

Кузьма (погрожує пальцем). Ой, дивись мені: "за що?".

Настуся. От я вже бачу, що ви не гніваєте ся... (листить ся). Таточку, нехай дівчата кінчать роботу; диві́ть ся скільки наробили а ви на них нагримали.... Пустіть їх таточку... Уже ж сонечко мало не зовсім сіло...

Кузьма. Ну, ну вже... Тебе не переспориш... Скажеш їм, щоб розходились; а як знов побачу, що з хлопцями тут будуть знов базікать, то нехай вибачають! А надто ти... Гляди мені!..

Настуся (здивовано й манїтно).А щож я? Я нічого... (живо). Так простили? От спасибі! (цілує єго). Я зараз їм скажу! (хоче іти і зупинила ся). А ви скоро дому вернете ся?

Кузьма. Не знаю як там управлю ся... Постараюсь швидче вернутись.

Настуся (цокоче). Та ви не дуже поспішайте... Може там у вас яке діло, так ви не дуже поспішайте!

Кузьма. Та чого ти сегодня торохкотиш, як сорока? (дражне). То швидше приходьте, то не дуже поспішайте...

Настуся (вередливо). Ну, чого ви пристали? Я хочу, як краще, а вони... (хниче).

Кузьма. Ну-у! А цеж чого? (ласкаво) Ну-ну, я скоро прийду. (хочеіти).

Настуся. На що ви мені здали ся?

Кузьма. (зупинив ся сердито). Ну, то я там зостану ся, цілу ніч!

Настуся. Е-еї Я так не хочу!

Кузьма (швидко і сердито). Ну, то я половину себе відріжу — там покину, а половину до дому принесу! Тьфу! От неначе гедзь укусив! (швидко пійшов).

Настуся (сама. Подивилась йому у слїд). Ой, якіж вони потїшнї, як розсердять ся! А спитать би: за що? І на дївчат нагримали і на Андрія... (помовчала). Чого це Андрій, завжди так дивить ся на мене?.. А менї яке дїло?.. Дивить ся, бо очи має... А які в него гарнї оченята... неначе сміють ся.... неначе щось сказати хочуть... (подумала). І чого це я все про него думаю? І не хочу ж про него думати; а думки самі так і лїзуть в голову... (пішла до стогу, обперла ся і заложила руки за голову). Учора дївчата розказували, між собою за парубків... (покачуєть ся). І як їм не соромно?... так таки і розказує: котра кого любить... (відступа від стіжка і махає руками). А я б, здаєть ся, нїколи парубка не покохалаб... (зупинилась). Он Малашка учора казала, що їй подобаєть ся Андрій... І що б воно значило! Казали ж там мало не про всїх парубків, — я нїчого; а як сказали про Андрія, то мене, неначе, у серце голкою штригнуло! (задумалась, дивлючись у низ, потім раптом пирснула). А, ну его! піду скажу дївчатам, щоб розходились. (йде у право, але зупиняєть ся, побачивши Горпину).

ЯВА V.

Настуся і Горпина.

Горпина. Куди це ти, Настусю? А батько вже пішли? От біда, тай годї! Менї-б треба сегодня ранїш упоратись, а він загадав аж до ночи робити...

Настуся. Так оцеж я й бігла до вас сказати, щоб розходили ся.

Горпина. От слава Богу. Ну, то ходїм же разом.

Настуся. Я ще на тебе серджусь.

Горпина. За віщо?

Настуся. А чого то по всяк час з мене сьмієш ся? (сїла під середним стіжком).

Горпина. Та то ж я жартую. (сїла коло неї).

Настуся. Еге жартуєш....

Горпина. Прости менї, Настусю. Як би ти знала,

що у мене на серце... Я жартом та сміхом хочу заглушити моє горе. (обняла її шию лївою рукою). Ех, поживеш, то богато дечого спізнаєш...

Настуся. Від горя аж плачуть, а ти сьмієш ся...

Горпина. Як — яке горе: коли батько або мати полають, то будеш плакати, а коли.. Ех, Настусю... Недовіряй ся ніколи парубковим річам... не заглядай у карі очи, чорні брови... (зітхнула). Не довіряй і серцеви, що воно тобі каже; бо серце часто обманює... а розумом треба добре міркувати...

Настуся. От правду ти кажеш... Як диви ся парубкови у вічі, то так і чуєш, що ніби то у тебе серце балакає.. та так соромно, соромно стане.. Здається парубок чує, що воно каже, та швидше і втечеш. А я й не знала перше. А от ти розказуєш, тоя тепер і згадую... (швидко повернула ся до неї). І звідкіля ти знаєш?

Горпина. Пора вже, горе научило!... І я колись, як ти, нічого не знала. Менї теж здавало ся, що й тільки щастя, що парубкова краса... А як повірилась красї віддала своє серце не питаючи розуму.... І рада б схаменути ся, та вже спізнила ся.

Настуся. (сплеснула руками). Ой, Горпино,голубочко!... І менї здаєть ся, серце моє щось сказало, а я не прислухала ся!..

Горпина. Тобі ще не пізно схаменути ся, та ще і серце твоє не балакало як слїд...

Настуся (чванливо). Еге, не балакало! Як було побачу... (закрилась руками). Ой, що це я?

Горпина Чого ти, Настусю, криєш ся від мене? Хиба я не бачу, що ти з Андрія, а він з тебе й очей не зводите?...

Настуся (злякано). Хто тобі сказав?

Горпина. Хибаж слова для того треба?

Настуся. Годї, я вже не хочу про це балакати!

Горпина. Нї, Настусю, говори зі мною... Я тебе на лихе не наведу: я вже скуштувала лиха, то хоч тобі тепер можу дати добру раду, щоб і ти не спіткнула ся як я...

Настуся. Яке ж з тобою лихо сталось?

Горпина. Закохала ся я в парубка... і кучері шовкові у него і очи, як у сокола... а о лестливих річах, -- нема чого говорити. Треба каменем бути, щоб не закохати ся у него... Я ж.. не розсудлива була, — як ти тепер: соромно було комубудь казати, можеб хто і направив на добро. Тікала від усїх, та тільки й думала було, щоб як небудь побачити ся з ним... Улестливими річами він причарував мене до себе; про лихо я не знала, що є воно й на світі. Тепер пізнала все.. сказав, що женеть ся.. а тепер мородить світом — дурить день, — у день....

Настуся (слухала опустивши голову). Хто ж то такий?

Горпина. Тепер я не скажу, прости менї. Узнаєш коли небудь.

Настуся. І охота тобі такого поганого любити! Покинь єго!

Горпина (подивилась на неї). Ех, Настусю... Ти ще дитина... Щоб покрити свій сором, — я повинна терпіти до кінця.... (задумалась, опустила голову).

Настуся (протяжно). Нехай йому всячина!.. Тепер я напарубка й дивити ся не буду....

Горпина (взяла її за руку). Дивись, Настусю, та не задивляй ся!

Малашка (за коном). Горпино! го-го-го!

Горпина (скочила, кричить). Я за-ра-з! (до Настусї). Ой, як я з тобою заговорила ся! (йде у право). Дї-вча-та, кін-чай-те-е! (пішла).

Настуся (сама. Сидить задумавшись, потупивши у землю очи). Хай йому все лихе... Тепер я цїлий вік й дивити ся на парубків не буду... А як котрий до мене забалакає,—зараз батькови скажу. (приложила палець до губ). Отож мабуть і Андрій лисичкою прокидаєть ся? То-то він все так ласкаво дивить ся... а потім усьміхнеть ся.... та так хорошо... (встала). А кортить мене довідатись: чи справдї Андрій такий? (подивилась у лїво). Він сегодня прийде стерегти... (капризно). І на що мене Горпина налякала?

(подумала). Та я ж уже знаю... Я нарочно побачусь з ним і довідаюсь: чи вгадала Горпина? (сіла). Підожду єго та.... А як він спитає: чого я тут?.. Що я йому скажу? (смикнула плечем). От ще напасть!... Ні, (встала) не хочу... Піду краще до дому... (тихо йде і зупинилась). А хочеть ся побачитись... (озираєть ся). І щоб єго зробить? Ага! Треба що небудь тут зоставити, ніби забула, тай прийду!...(подумала). Черевика треба покинуть під стогом. (сіла і хоче знять). Не повірить... Хибаж таки можна: — черевика загубити? (встала). Так щож?... А!.. От що!.. (зрива з плечий хустку). Зоставлю хустку! (запхнула у стог, відійшла, подивилась). Скаже нарочно запхнула!... (взяла). Ні краще так. (кинула на землю). Ще хто небудь підийме! (підняла й подивилась на стіг). Хи-и! А я й не догадуюсь! (кидає на стіг). Оттак краще буде! (щвидко побігла у право, починає темніти).

ЯВА VI.

Семен.

Семен (входить з ліва, озираєть ся). Що це? Не вже Горпина пішла до дому? Сказала, як тільки скінчать роботу, буде мене тут дожидати, а нема. (приглядаєть ся у право). А це хто побіг? Чи не вона? А-а! Прикащекова дочка! Гарна дівчина; треба за неї прийнятись. Тільки за нею треба береженько ходити! Від Горпини не трудно одчепитись, — сирота, що схочу, тей зроблю; а тут так треба оком накинуть, щоби і схаменути ся не вспіла! А як що до чого дійдеть ся, то пора вже з відтілля на втїкача! А то, як накинуть ярмо на шию, тогди, прощай воля. (за лаштунками з далека чути пісню дівчат і мало-помало наближають ся). О, (дивить ся в право). Тільки що вертають ся... Чого ж це вони так спізнили ся?

ЯВА VII.

Семен, Малашка, дївчата, з вилами, ґраблями на плечах, потім **Горпина.** Перед них, як почалась пісня

проходять: баби, діти, молодиці: проносять на руках маленьких дітей, клунки, горшки, колиски. Діти теж дещо несуть. За другим куплетом, увіходять всі прочі. Співають).

Ой рано-рано, сонце сходить,
Пізненько заходе,
Тяжко важко на серденьку,
Як вечер приходе!
Ой тяжко важко на серденьку,
Як вечер приходе: (увіходять).
До дівчини козаченько
Що вечер приходе!

(Дівчата проходять поза стогом).

Малашка (йде по переду, побачила Семена). Дивітся дівчата! начальство наше тут! Ха-ха-ха!

Всі. Ай справді! Ха-ха-ха-ха!

Семен (до Малашки). Гей, ти вертуха! Чого так спізнилася?

Малашка. А чомуж ти раніш не прийшов нас визволяти? Старий Кузьма нас арештував: звелів аж до ночи робити; та спасибі, Настуся відпрохала!

Семен (розгляда). А чомуж Горпини нема між вами?

Малашка. Чогось носа повісила, та сама плететь ся! (подивила ся у право). А ось і вона!

Горпина (входить з вилами на плечах). А чого це ви, дівчатка, зупинились?

Малашка. А от, їх благородіє, зупинили нас! (показує на Семена).

Горпина (побачила Семена). А-а! Дівчата, захватіть мої вила, та йдіть сами; а я на хвилину тут зістанусь. (дає вила Малашці).

Малашка (бере вила). А чому й не зостати ся? (підморгує і штовхає її локтем). Вечір наш! Ха-ха-ха!

Дівчата. Ха-ха-ха!

Дівчата. Ха-ха-ха! Тільки й нашого! (вечеріє).

Малашка. А ну, дівчата, далї; (співають далї).

Танехай ходе, нехай ходе,
Бо він її любе!

Вонаж йому молодому, —

Дружиною буде! (за коном стихають).

Семен (підходить на середину до Горпини, котра оправлялась). Чого це Кузьма розгнівав ся на вас?

Горпина. За те, що сіли відпочати; а тут ще й Анрія Безродного застав...

Семен. Чогож то він сюди забрав ся?

Горпина. Здаєть ся, на Настю задивляєть ся...

Семен. Ого! Губа не дура! От схопить печеного гарбуза!

Горпина. Чому — що бідний? Аби трудящий був та серце добре...

Семен. Чи не закохалась ти в него?

Горпина. Годі вже з мене! Не до того тепер!

Семен. Чомуж? (з усмішкою). Він же: "трудящий і серце добре"....

Горпина. Чого ти жартуєш зі мною?

Семен. А чомуж не пожартувати, коли весело? (обіймає).

Горпина (витручуєть ся). Хоч би ти раз поговорив зі мною, як чоловік! І здаєть ся пора вже тобі знати...

Семен. Про віщо?

Горпина. Про те, що у мене під серцем лежить! І про те, що пора вже тобі зробити ся чесним чоловіком!

Семен. От уже... Завела "катеринку"!. Приходиш до тебе, щоб розважити ся, а ти нудьгу наводиш!...

Горпина. Тобі нудьга морочить памороки, а тут, (бере себе у груди). Ех, Семене! пора б вже до краю довести нашу балачку! Скажиж менї: коли збудеть ся те, що ти обіцяв менї?

Семен (круте ногою на каблуці). Женити ся?....

Горпина. Ти й сам добре знаєш!...

Семен. Ти чула, як рак свистить?

Горпина (з укором дивиться на него). Жартуєш? Знов жартуєш... (витера очи).

Семен. Які тут жарти? Хиба ж нам так погано жи-

веть ся? Та ти кинь лихом об землю! Ей-Богу нам так краще! (тормошить її за плечі). Та нуж, розворушись!

Горпина (витручуєть ся). Ет, перестань! Обридло вже! Я хочу довідати ся зараз; скажи щиро: що мені робити?

Семен. Кажу ж: вік пройде, — лиха не зазнаєш!

Горпина (взяла єго за руку). А дитині буде добре: не знати батька і не мати пристановища?

Семен (сердито виривае руку). А, ну тебе! Побалакаємо другим разом! (хутко пішов у ліво).

Горпина (скаженно дивлячись єму у слїд). А-а! Дурисвіте, проклятий! Сміяти ся? Знущати ся? А потім і балакати не хочеш?... Н-ну, пострівай же ти катюго! За сором свій дівочий і я зумію віддячити тобі! (швидко побігла за ним).

ЯВА VIII.

Андрій.

Андрій (входить з ліва, з клунком в руках оглядаєть ся у слід Горпини). Ганяють один за другим... (Підходеть до середного стогу). Ну... (кинув клунок з боку стога), треба стерегти.... (Чухає потилицю). От попав ся.... Ну і присунув ся ж старий, як нарочито... (Сїдає під стогом). Та нїчого... За те, що довелось перекинутись словечком з Настусею, — я радий три ночі під ряд стерегти... (Подумав). А подумаєш: до чого воно все здало ся?... Хибаж я можу надіяти ся, щоб вона була моєю? Що я таке? бідний робітник, тай годї, а вона богатого прикащика дочка... Ех, дурне серце.... І як єго не зупиняєш, а воно все таки свого бажає.... Ех, годї дурню думками богатити! А то справдї, як уляпаєсся... (Подумав). Тьфу, бодай ти скисла! Ей-Богу, так і стоїть перед очима! Хоч пiснею думки розігнати.... (Вийма кесит, набива люльку і співає без музики).

У сусїда хата біла,
У сусїда жінка мила;
А у мене нї хатинки,
Нема щастя, нема жінки....

ЯВА IX.

Андрій і Настуся.

Настуся (тихо входить з першого пляну, побачила Андрія, зайшла трошки за стог, щоб він не бачив, дивлючись по земли). І де б він подїв ся?

Андрій (почув голос, раптом перехилив ся, щоб побачити, чий це голос, і розсипав тютюн). А хто там?

Настуся (ніби єго не бачила) О, (перебира конець фартуха), і ти тут? А я й не знала...

Андрій (побачивши, розсипаний тютюн). От тобі й на! Тютюн розсипав!

Настуся. Ну, то збирай... а я пошукаю...

Андрій (встає). Кого?...

Настуся (шукає по земли очима). Та хустку десь загубила... (Тихо пішла поза стогом).

Андрій. Ну, то шукайте... і я вам поможу! (Шукає по земли і йде кругом за нею).

Настуся (обійшла кругом стогу, побачила розсипаний тютюн). Ой-ой-ой! Скільки тютюну розсипав! Яку я тобі шкоду зробила!...

Андрій. Та то нїчого... (шукає). І де б ви єї подїли. (переходить коло неї).

Настя (усміхаючись). Та отут, десь... Була на шиї — і злетїла...

Андрій. Ви на стогу лежали, то може і там! Я зараз подивлю ся! (Лїзе на стіг).

Настуся (швидко). Та там нема! (до себе). І хто єго просив? Знайде, — треба зараз і до дому йти.

Андрій. О, я ж казав! (Показує).

Настуся. Дивись! І справдї! Ну, давай..

Андрій. Ловіть! (Кидає).

Настуся (піймала.) Ну... так я вже піду... (Тупчеть ся на місце).

Андрій. Не маю права задержувати...

Настуся (дрожачим голосом). А от... як би не знайшов, — я б ще тут побула...

Андрій. От тобі й на!..: Та як би я знав, то так би її заховав, щоб й до завтра не знайшли!...

Настуся (кинула єму хустку). Так, заховай! (Сіла під стогом і закрила очи руками).

Андрій (взяв хустку у руки і здивовано). От цего, то я вже зовсім не розберу!... На щож її знов ховати?

Настуся (ніби не слухає його). Ай-ай-ай! Як богато тютюну розсипав!... Іди позбираєм.

Андрій. Та то не треба...

Настуся (дивить ся у гору). А то я піду!...

Андрій. Та я зараз! А хустку тут зоставити, чи...

Настуся. Неси сюди...

Андрій (помовчав, подивив ся на хустку). Ей-Богу, нічого не розберу. (Злазить, подає з лівого боку). Звольте.

Настуся (взяла, накинула на шию). Сідай...

Андрій. Ну, що ж?... (сів). Ну, сів... (усміхає ся).

Настуся (згребує тютюн). Підставляй кесета.

Андрій. Не треба... він нікуди не годить ся, — з піском.

Настуся (важко встає). Ну.... так мені пора вже до дому...)отрушує руки).

Андрій. Ех, як би я мав право, то так швидко не пустив би вас...

Настуся (маніжно перебирає пальцями). А чому ж ти не маєш права? (підходе).

Андрій. Куди ж мені до вас... бідному наймиту, сироті?...

Настуся. От що ще вигадав! А хиба я рівня нашому паничеви? А він мені таке говоре... Я вже хочу батькови пожаліти ся.

Андрій. Так то ж він вам... (бере шматок сіна і переберає в руції).

Настуся (підсаджуєть ся). А чомуж ти зо мною не можеш поговорити? А може ти не хочеш?

Андрій. Господи! Та я за щастя щитаю, що бачу вас коло себе, а не то що... Чи думав же я й сидіти отак з вами?

Настуся. А щож ти думав?..

Андрій. Як би вам сказати?... Думки менї давили серце... Як було побачу вас, так мене і жаром обдасть. Хочеть ся забалакати з вами, а об чім — не знаю. Iнодї, таке хочеть ся сказати, що здаєть ся нїколи того й стати ся не може... Дивлюсь було, у оченята ваші, здаєть ся і вони тобі щось кажуть; а голосно і слова не смієш вимовити...

Настуся (перебива єго, схопивши за руку). Так, так! І менї: точнїсїнько так! Дивлюсь, було на тебе... Ой, що це я?... І звідкіля у нас взялась така розмова?

Андрій. Нї-нї! (підсуваєть ся до неї). Тепер коли вже почали, той не переставайте!

Настуся (протяжно). Піду я краще до дому....

Андрій. У вашій воли. Коли б я був паничем, то може мав би більш права...

Настуся. (швидко.) Не правда! тодї б я до тебе і слова не сказала! Він такий менї противний! А учора, кха-хай! Сміху, тай годї! Каже: "поцїлуй меня, я тобі барансолєтку куплю!" (Андрій нїжно усьміхаєть ся. Настуся переміняє тон). Чогож ти зуби скалиш? Він теж як і ти сміяв ся... (Андрій качає головою. Настуся швидко). Нї-нї- не так! На тебе якось хороше дивить ся; а він прищурить свої очи, та дивить ся — дивить ся, неначе тебе зїсти хоче! От як ти говориш, то все слухала б, слухала; а серце за кождим словом так і тьохка! А от як смієш ся ти, то... і не знаю, як тобі сказать... неначе комашня по-за шкурою бігає! (закрила очи руками). Ой чого я тобі наговорила!

Андрій (узяв її за руку). Ви менї сказали те, об

чім і я думати бояв ся; тепер як серце застановить ся мені порукою, що ви не одвернете моеї надії...

Настуся (Ніжно і соромливо). Андрію... на що ти мені говориш "ви"?.

Андрій. Колиб то настав час, щоб я мав право вас називати так, як сам захочу.

Настуся (бере його за руку). Ти не обманюєш мене?

Андрій. Спитайте свого серця!

Настуся. А серце — не обманює?

Андрій. Вірте, вірте йому!

Настуся (помовчала, дивлючись йому у вічі і тихо). Я... я люблю тебе!

Андрій (обняв її). Настусю! (поцілував).

Настуся. Ой, який сором! (ніби тручаєть ся). пусти мене!

Андрій. Ніякого тут сорому нема! Це щастє наше, а не сором!

Настуся. Ти не сьмієш ся наді мною?

Андрій. У когож стане сили сьміяти ся над тим, що так довго таїло ся у серце! (Настуся закриває ся) Ну, годі ж, годі, ховати свої милі оченята!...

Настуся (по тиху одкрила очи). Андрію... я....я люблю тебе! (обняла єго).

Андрій. Несподіване щастя... (міцно обняли ся).

ЯВА X.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (йде, побачивши, обоїх, — зупинив ся). А це що таке?! (роставив руки).

Андрій (схопив ся і неначе приліг достогу). Та я... я стережу!... (Настуся як побачила батька, витріщала на него очи і сидить недвижимо).

Кузьма (ударив об поли). Добре стереж!..

ЗАВІСА

ДІЯ II.

Велике село. На першому пляні, по лівій стороні богата хата, з-за неї йде тин, на третю часть кону до середини; від него робить ся коліно у глубину і тут же фіртка, від неї далї до четвертого виду тин, котрий загинаєть ся за лаштунки, все те показує садок. У глубині, коло тина — дерево. В середині, у садочку стоїть стіл. З права на першому пляні, будівля нової хати, дах, котрої ще не покритий, ні дверей, ні вікон не навішено: колдї, дощок, драниць і других матеріялів для будови. З за хати видко до половини віз з снопами соломи, котрою покривають хату. Перед будівлею лежить товстий чурбан. З за тина видко лех, дерновим верхом.

ЯВА I.

Настуся і Горпина. (Сидять під тином, коло хати у кождої у них по рукаву від сорочки. Вишиваючи співають).

Скажи менї правду,
Мій добрий козаче:
Що діяти серцю,
Як серце болить?
Як гірко заплаче
І тяжко застогне
І дуже в нещастю воно защемить.
І горе, мов терен
Всю душу поколе,
Коли відцурались
Від тебе усі.

І ти мов сухеє перекотиполе,
Не знаєш, куди тебе
Й вітер несе.
Чи винна голубка,
Що голуба любить,
Чи винен той голуб,
Що сокіл убив.

Настуся (скінчивщи пісню). А ну, покажи: богацько ще тобі зосталось? (подивилась). Еге! А в мене вже швидко буде готово! А разом почали!

Горпина. Нічого! До завтра і я скінчу!

Настуся. Я б тебе серденько не просила, та бачиш: батько купили Андрієви нового жупана, — а сорочки гарної в него нема: вони обіцяли завтра єму віддать, — а тут і сорочка! А татко сердять ся, що я тебе від роботи відриваю!

Горпина. Я своє надолужу!... А скучно стало із тієї пори, як ти перестала виходити на роботу.

Настуся. Та я й сама б рада; що ж, коли батько, після того, як застали мене з Андрієм, і надругу вулицю не пускають. Та я таки не зіваю: батько до пана, мати на поли, а Андрій до мене. (поцілувала її). Але, як прийде, то я не знаю, як і з ним балакати. Як нема ейо, то так багато чого приготуєш говорити; а прийшов, — неначе язика одрізав! Дивимось одно на другого, тай сидимо мовчки; а там уже, насилу, на силу до розмови дійдемо... А як то любо: обняти ся, поцілувати ся....

Горпина (з усьмішкою). Бачиш?...

Настуся. Еге! Тепер я і тебе цілувати ся навчу. (поцілувала її). Та чогож менї крити ся? батько вже зовсім согласні, от тільки матїр нїяк не вговоримо. Та я не бою ся: аби батько були за мною, бо все робить ся як вони захочуть.

Горпина. Ну, вже й справдї... чудна у тебе якась матїр, — усе не по її. Але все таки ти щаслива, що в в тебе батько й мати є, а от я: зостала ся з малку сиротою і не знаю що з мене буде?

Настуся. І твоя доля буде ще щасливою.

Горпина. Моя доля тільки сьмієть ся наді мною..

ЯВА II.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (входить з права, підпираючись палицею). А що, кинчаєте? Шийте, шийте, а я візьму, тай однїму собі на сорочку.

Настуся. Еге, так я вам і віддала!

Кузьма. Ого! Так значить з батьком!

Настуся (кидаєть ся єму нашию). Ні, таточку! (цїлує єго). Я й вам таку саму вишию!

Кузьма (цїлує її у голову). Ну, добре вже, добре! (йде до хати).

Настуся. А чому ж ви, таточку, на обід не приходили?

Кузьма (коло дверий). Пан задержав, та там у него й пообідав. (хоче іти).

Настуся. Та-а-точку...

Кузьма (обернув ся на сходцях).А чого?

Настуся. Позвольте сегодня погуляти у нашім дворі парубкам, та дївчатам.

Кузьма. А це ж з якої причини?

Настуся (привередливо). Усюди гуляють, а в нас ніколи... (надула губи).

Кузьма. Ну, нехай вже, нехай... (хоче іти).

Настуся (протяжно). Та-а-точку....

Кузьма (зупинив ся і так же як вона). Ну, ще-е чого?

Настуся. Дайте Андрію сегодня той жупан, що для него купили....

Кузьма. Що тобі це так припичило?

Настуся (надувши губи). У него така стара свита; у всіх є а в него нема...

Кузьма. Нехай ще заслужить!

Настуся. Він вже заслужив!...

Кузьма. Чим це він у тебе заслужив?

Настуся (одвернула ся). І того вже жалко!

Кузьма. Ну, добре, вже, добре! (йде у хату). Починаєть ся діло! (пішов).

Настуся (потихо повертаєть ся і побачивши, що батько пішов, до Горпини). Таки на моє вийшло! (крутить нею). Сегодня і Андрій буде в новому жупані!

ЯВА III.

Ті-ж і Малашка.

Малашка (вбігла з ліва, одягнена по празднишному). Я так і знала, що вас у купі застану! Там, на леваді, зібрали ся гуляти! — Ходім!

Горпина. Дивись! вона вже й принарядилась!

Малашка. У мене живо! (ударила у долоні).

Горпина. Як же це ви так рано упорались?

Малашка. Що це ти? дні загубила? Сегодня ж субота! Ну, — ходім!

Настуся. Сегодня на леваду не підемо: — у нас будемо гуляти!

Малашка. Та ну? Хиба дозволили?

Настуся. А вже ж!

Малашка. Маладця! Давайтеж на всю вулицю заспіваємо, щоб хлопці аж показили ся! Починай, Горпино!

Горпина (починає, сховавши роботу у кишеню. Настуся теж робить).

Горпина.

Очерет лугом гуде,
Сова річкою броде:

Усї.

Піднимає сова крильця,
2 рази.
Виглядає чорнобривця!

Горпина.

Чорнобривець іде,
Чорнобривку веде;

Усї.

Будь здорова дівчино,
2 рази.
Бо я люблю тебе!

Горпина.

Чи я, мамо не доріс,
Чи я, мамо, переріс;

Усї.

Чи не рублена хата,,
2 рази.
Що не люблять дівчата?

Горпина.

В тебе стан, як у баби,
Очи такі, як у жаби:

Усї.

Руки, ноги, як у рака,
2 рази.
А сам рудий, як собака!

(Останний куплет пританцьовували і з сміхом побіг·ли в ліво).

ЯВА IV.

Вивдя, потім Кулина.

Вивдя (входить з хати, з кошиком у правій руці; йде кульгаючи і в ході говорить). А колиб вас чорти вхопили, — я б спасибі сказала! (направляєть ся до вулиці).

Кулина (вискакує з хати). А куди ти шкандибаєш?

Вивдя (зупинилась). Куди посилають ,туди й шкандибаю.... (хоче йти).

Кулина. Підожди, крива собако!

Вивдя (повернула ся до неї). Собака й нехай підожде, а я піду! (йде).

Кулина (догнала її). Ах, ти ж, анахтемська дівко! (тягне на середину). Я тебе питаю: куди ти йдеш?

Вивдя. Хазяїн посилають за горівкою та оселедцями!

ЯВА V.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (без шапки). А чого це ти гвалтуєш?

Кулина. На якого тобі гаспида понадобилась горілка? Що сегодня за празник?

Кузьма. Коли будеш сичати як змія, скажу; — не твоє діло! Іди, швидше, куди йдеш! (Вивдя хоче йти).

Кулина. Не сьмій ходити! (Вивдя зупинилась).

Кузьма Іди, кажу! (Вивдя хоче йти).

Кулина. Не сьмій кажу!

Вивдя (махнула рукою). А, ну вас! (пошкандибала).

Кулина (кидаєть ся за нею). Я ж тобі дам!

Кузьма Та чого ж ти лементуєш? (Кулина зупинилась). Іди у кімнату, наготуй закуски...

Кулина (підходить до него). Для кого?

Кузьма Дочка просила, щоб пустити до нас у двір погуляти дівчат, та парубків....

Кулина. Ніколи в світі! Та я їх всіх по потилици з відсіля.

Кузьма (усміхаючись). Дивись.... як почнуть вони всі, садить тебе по потилици....

Кулина. То щож це таке? Це чистий розір! Куди не подивись, все тягнуть з хати! (плаче і що далї, все дужче). Не доставало ще того, щоб понасунуло цілий двір дармоїдів! Пообдерають... пообжерають! Бги-ги! (реве).

Кузьма. Тхи-и-и! (схопив ся за голову).

Кулина. Бгу-у!

Кузьма. Ну-у! загула! Люди подумають, що гудок на заводї! Та схамени ся! Чому ж і дочцї не даться повеселити? От вже скоро зaміж віддамо...

Кулина (зразу з плачу переходить у сердиту мо-

ву). Обрадував ся! Велика радість, що за голодранця віддамо!

Кузьма Аби чоловік був чесний, та роботящий; а свитину й підлатати можна.

Кулина. Підлатаєш,поки у самого ребра повилазять! Може і оцю нову хату для него строїш?

Кузьма. Вона для дочки строїть ся звісно її й получить.

Кулина (сплеснула руками). Ох заберуть всї! Заграбують. Прийдеть ся брати торбину на плечі, та христа-ради просити! (ревучи пішла у хату).

Кузьма (дивлючись її у слїд). Ну, що ти зробиш з такою бабою? Тьфу, щоб ти скисла! (переходить в лїво і сїдає на чурбанї). Нїяк не можна з нею зговорить ся...

ЯВА VI.

Кузьма і Андрій.

Андрій (входить з лїва, озираючись, не примічає Кузьми, проходе у садок, загляда у вікно хати, потім перелазить через тин до дверий і загляда, трошки відчинивши їх).

Кузьма (побачивши єго ще передше). А чого це ти?

Андрій (швидко з переляку, повернув ся до него) О!.... (змішавшись). Та я.... (зняв капелюх).

Кузьма По дїлу якому?

Андрій (спохватив ся). Еге... я той... я по дїлу...

Кузьма. Хе-хе-хе! А щож там таке?

Андрій (не зна що казати). Та я той... Я забув, що я той...

Кузьма Хе-хе-хе! (встає). А з Настусею бачились сего дня?

Андрій. З Наст... Нї, ще не бачились..

Кузьма. Так ти так і кажи! (підходе трошки до него). А то: "той, та не той!" Годі вже хлопче обдурювати батька... (підходе блище). Не лазь по під

хатами, іди прямо в двері не виженемо... Що ж робить.. Закохали ся... (бє его по плечу).

Андрій (засоромившись). Та трошки, єсть...

Кузьма Ну, щож.... Я Настуси дав своє согласіє.... Хиба вона тобі не говорила?

Андрій. Натякала щось...

Кузьма. То-то-ж бо й є. Треба було і раніш не тулити ся там попід стогами, а прийшов би до мене, тай сказав: "люблю вашу дочку! — віддайте.... (жартуючи). А не віддасте,— руки на себе наложу!" хе-хе хе! Можеб ми злякали ся, — та й віддалиб. А то тулять ся... (показує на лаву коло тину). Сідай! (сам сідає).

Андрій (сів з веселим лицем). Та то, якось несподівано...

Кузьма. Хтож кому перший признався у коханю?

Андрій. І цего не памятаю... Неначе затуманило...

Кузьма. Ну, добре; я бачу, що ви одно другому судили ся....

Андрій (цілує руку). Ви, мені, безталанному сироті, подарували несподіванне щастя! Дозвольте ж мені, з цієї пори, називати вас своїм рідним батьком, бо змалку я зістав ся круглим сиротою: Ні батькова, ні материна рука не пригорнула мене...

Кузьма. З радостию синочку мій, дорогий, (цілує его в голову, Андрій Кузьму в руку).

ЯВА VII.

Ті-ж і Настуся.

Настуся (швидко вбігла, побачивши, що батько цілує Андрія, — зупинилась). Ой! Що це?

Кузьма. Будь же нам добрим сином. (встає). Куди це Настуся подалась?

Настуся. Я тут... (Андрій встав).

Кузьма (швидко повернув голову до неї). О! Бач? — По нюху чує! Хе-хе-хе!

Настуся (соромливо). Тату....

Кузьма. Ти думаєш, що він до тебе прийшов? (вона киває головою). Ні, дочко, він й о тобі не думає....

Настуся (схватливо). Як раз!

Андрій (мнется). Находив ся вже до вас....

Кузьма. Ну, підуж я, подивлюсь, що стара робить? (хоче йти до хати).

Настуся. Куди ви, таточку?

Кузьма (дивить ся на неї). Адже ж бачиш, що в хату....

Настуся. Ну, то йдіть...

Кузьма. А може з вами зостати ся? (дивить ся на неї, а Андрій робить знак Настуси, ниби не треба).

Настуся. Йдіть, коли хочете... закрилась хусткою).

Кузьма (крутить головою). Ех, ти дзига! Хе-хехе! (пішов у хату, Андрій коло хати, Настуся по середині; не знають з чого почати мову. переглянулись. Настуся пирснула тихенько бочком, підходить до лави, сїдає нанеї. Андрій трошки помнявшись, сів коло неї).

Настуся (промовчала, потім протяжно.) А я догадалася....

Андрій (трошки усміхаючись). Об чім?

Настуся (живо). А що ти з батьком говорив, (помовчала). Ну, щож? Вони согласні? (Андрій крутить головою). Не правда, не правда! Я по їх бачила, що согласні...

Андрій (обняв її).Согласні, серденько моє!

Настуся. Ой, Господи, яка радість! (показує на будівлю). Оце ж й хата для нас буде швидко готова! Сегодня уже дозволили дївчатам і парубкам у нас гуляти!.. Ти надінеш нового жупана....

Андрій. А деж я єго возьму?

Настуся. Батько ж тобі купили...

Андрій. Не треба, Настусю: як прийде час, то я й сам собі куплю...

Настуся. Ну-ну! Коли то ще буде! Мене аж злість бере, що всї чванять ся, а в тебе нема!

Андрій. Не треба менї нїчого, аби ти була зі мною... (хоче її поцілувати).

Настуся (відпиха єго). Ой, що ти? Коло хати! хиба можна цїлуватись?

Андрій. А то ж що?Та менї тепер нїчого не страшно! (хоче поцїлувати).

Настуся. Нї,нї, не можна. А коли тебе так кортить, то йди сюди! (біжить у садок за дерево). Отут за деревом не побачать... (Андрій підходить). Ну швидше! (підставля щоку, Андрій витерає губи). Та ну ж бо!(Андрій міцно поцілував). Ну, (пихає єго). тепер знов сядем отут-о? (сїла). А що я не дуже червона?

Андрій. Як золото!

Настуся (нїби сердито). Та ну... не шуткуй! (показує щоку). Отут плями нема?

Андрій. Та нема.. А коли будеш вередувати то зроблю... памятаєш, як батько нас застав? — під стогом?

Настуся. Ти, здаєть ся тодї, укусив мене... Днів з чотири пляма не сходила! Ну, й досталось же тодї менї! Я вже одговорювалась, — отговорювалась: а потім, дивлюсь, що вони ще більше до мене чіпляють ся, так я їм і одрізала: "люблю, кажу, Андрія! Що хочете, то й робіть зі мною!" Як я їм це сказала, то вони аж присїли! Батько почали ласкаво роспитувати, а мати, то і дїло, кричать: Ой, Боже ж мій, Боже! —голодранця полюбила!" А я думаю собі: кричіть, скільки хочети, а я таки по своему зроблю! У той вечер тільки й тим наказали, що не дали вечеряти! А признати ся — дуже їсти хотїлось! Вони сидять, галушки уминають, а у мене аж слина котить ся!.. Поїли то вони, полягали спати... а менї ще на придачу, —велїли на голу лавку лягати, голубчику мій: боки болять, їсти хочеть ся! — не можу заснуть... Але батько не видержав, каже: (дражне басом). "Лягай спати на своє місце, а завтра з тобою поговоримо!" Я

скочила, та тихенько до печі... Достала галушки, тай ну уминати... Але батько почув, — питає: “Що ти робиш?” Я мало не сказала: галушки їм.. Стелю, кажу, постіль... ха-ха-ха! От я: наїлась, виспалась, тай тебе відвоювала!

Андрій (ніжно усьміхаючись). Хи баж є в світі розумнійша за тебе?

Настуся (схватливо). А ти ж думав як!

ЯВА VIII.

Ті-ж, Горпина, потім Кулина.

Горпина (до Настусі). А чогож це ти утїкла?

Настуся (скочила і показує Андрія). Хиба не бачиш, — чого?

Кулина (швидко входить і до Настусі). Що це ти придумала? Навіщо тобі знадобив ся жупан Андрія? Там ще що буде, чи не буде, а вона вже розщедрила ся!... Бач, хазяйка яка!

Андрій (встав як вийшла Кулима). Здраствуйте тїточко!

Кулина (повернулась до него). Не з тобою балакають!

Андрій. Я привитаю ся з вами!...

Кулина. Не треба менї твого привіту! Багацько знайдеть ся таких харцизяк, щоб тягнути з хати!.. (скоса дивить ся на него). Ач, женишка Господь послав!.. Улїзе в чужу хату, тай буде чужим добром свої дїрки латати!

Андрій.Послухайте, що я вам скажу...

Кулина. Що я буду тебе слухати? З язика свого золота не посиплиш! Розказуй кому інчому, а мене нїчого морочити. Знайшов би денебудь по собі; а то лїзе не проханий! Радий, що дармований хлїб знайшов ся.

Андрій (вислухав, дивлючись на неї, махнув рукою, хоче іти). А, Бог з вами.

Настуся (зупиняє єго на середині). Куди, ти Андрію? (До Кулини). Та чого ви, мамо?

Кулина. Чого єму ждати? Нехай йде своєю дорогою! Небійся, знайде по собі!

Настуся (дужче). Та чого ви розкричали ся?)хиче). І що це їй-Богу!

ЯВА IX.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (з цілим хлібом в руках. До Кулини). А ну, ти, соловейко! Чого ти знов розходила ся? Іди в хату, та роби своє діло!

Кулина (розвела руками і сіла). Наробила ся вже.

Кузьма. Чого ти плигаєш, як жаба?

Кулина (хниче). Іроди проклятий! (побачивши у него хліб, сердито). А хліб нащо виніс?

Кузьма. Звісно на що: поїдять добрі люди. (хоче покласти на стіл).

Кулина (вирвала). Там кусків повна миска, а він сьвіжий зачіпив! (заревла). Ну, прямо грабують тебе без кінця! (реве йдучи у хату). Прийдеться таки з торбинками йти, Христа ради просити! (пішла в хату там ще реве).

Кузьма (їй у слід).Пореви, пореви! (у двері). А ну ще, ану ще!

Кулина (з хати кричить). Непройдайся! (затихла).

Кузьма. Хе-хе-хе! (до Настусі). Чого це вона росходила ся?

Настуся (хниче). Та напали ся на Андрія: і харцизяка, й голодранець!

Андрій (коло будівлї). Бою ся я, панотець, щоб увійшовши у вашу хату, не наробити якого каламуту: матери я не до вподоби... Не хочу я насильником лїзти, не проханий...

Кузьма. От ще що вигадав!

Настуся (плаче). Ну що це, справді мама, роблять?

Кузьма. Та ви не журіть ся. Буде так, як я захочу! (підходить до Андрія). А ти, парубче, не потурай, держись свого!... Ти хочеш, щоб вона була до тебе добра? (Андрій розводить руки). Так ти от що: коли станеш з нею балакати, то скажи їй тільки, що у тебе єсть сотень пять грошей; то вона до тебе буде така добра, як вареники зі сметаною! Хе-хе-хе! А як діждемо весіля, то я перед вінчанєм дам тобі гроші, щоб ти їй по губах помазав..... Тоді така любов завяжеть ся, що йне від чепить ся!

Андрій. Ех, щото за любов— за гроші...

Кузьма (бє єго по плечах). Знайдеть ся така, буде тебе любити! Хе-х-е-хе! (показує на Настусю).

Настуся (до Горпини). От правду татко кажуть...

Андрій. Ну, нічого робить...

Кузьма. Ходім же в хату; а потім, підстроїмо так, щоб ти перебалакав зі старою, і буде діло! (йде до хати, Андрій за ним. Коло дверий повернув ся до него). Крепись.... Зараз почнеть ся баталія! Хе-хе-хе! (пішли у хату).

Кулина (як тільки Андрій показав ся у хату, — кричить). Здрастуйте! Знов починають ся гостювання! І коли то все скінчить ся?! От напасть!

Кузьма. Та послухай! Годі вже!

Кулина. Що я буду тебе слухати? Наслухалась вже.

Кузьма. Та замовчи, кажу! (стихли).

Настуся (як тільки почав ся крик в хаті, підбігла до дверей і наставила ухо. Як притихли, — до Горпини). О, притихли! (дивить ся у щиличку). Ну, й подивили ся ж мама на Андрія, неначе пятака подарувала.

Горпина. Нічого, батько наведе на лад!

Настуся. Коли б то так стало ся! І чого б то мамі не віддати за того, за кого я схочу? Колиб вони мені знайшли другого такого як Андрій, то щеб нічого; а то їм все одно, — аби богатий. Що ж з того, що Се-

мен богатий? (Горпина зиркнула на неї). Та будь він у десятерс богатший, то яб краще умерла, ніж пішлаб за него!

Горпина (швидко). Який Семен?

Настуся. Та наш же, помішник татка, Семен Карий.

Горпина (схопила її за руку). Що?! Ні, Настусю! То тобі твоя мати шуткуючи сказала...

Настуся. Та де там, шуткуючи? А у чора, у вечери: сидю я отут, дожидаючи Андр... Ну та що там, — Андрія дожидала... Дивлюсь щось бурянами крадеть ся: я думаю, що то Андрій... бо він теж бурянами... та до него, — аж то Семен! (Горпина здрігнулась, подивилась на Настусю, далі слухає дивлячись у низ, ломає знервовано пальці). Як схопив мене, тай давай цілувати! Так я єму такого ляпанця одставила...

Горпина (подивила ся на неї). Он воно що...

Настуся. А як же?..

Горпина (теряючи терпіня). О, проклятий І що мені робити?

Настуся. Горпино! Що з тобою?

Горпина (знервовано). Ха-ха-ха! О, дурисвіте! О, подлий, подлий!

Настуся. Та що це ти, Горпино?

Горпина. І тут поспів!

Настуся. Та ти мене лякаєш!,...

Горпина (здержуючись до Настусі). Не лякай ся сестричко! Спасибі тобі! (цілує). Більше я нічого не скажу! Підуж я до матери що небудь поможу. (швидко пішла у хату).

Настуся (дивить ся її у слід). Бач воно що!... Бідна, бідна! Він значить її не любить... А для чогож вона любить єго? Чудно на світі робить ся... Та як би Андрій мене не любив, так хиба я подивилаб ся на него? — ніколи в світі! Та чого вони там так довго? (хоче йти в хату але зупинилась). Ні, не піду, а то ще помішаю... Поки що, заспіваю ще трошки. (сіла і співає).

В гаю з семени

ЯВА X.

Настуся і Семен. Входить в середині пісні, стає за деревом.

Настуся (скінчивши пісню). Як би менї корсетку справити на весіля?.. Наберу зеленого і повишиваю гарними — гарними квіточками! Ну, тай красиво ж буде!

Семен. Дуже красиво! (виходить на перед).

Настуся (з ляком скочила). Ой! (пізнала). Це ти знов притепав ся.

Семен. І не перестану... (улестливо).Чого ти завжди так прикро дивиш ся на мене? Хиба я до тебе з лихими замірами?

Настуся. Не трать часу на пусту розмову. (хоче йти).

Семен. Пострівай!

Настуся (зупинила ся). Нема об чім нам розмовляти! Он Горпину краще задовольни!

Семен. Невже тобі уподобав ся Андрій?

Настуся. Це вже не твоє діло!

Семен. Дивно, та чудно!Самому нічим дірки залатати, а туди ж... Сватать ся задумав! Ха-ха-ха!

Настуся. А що з того, що ти паничем зодяг ся?

Семен (хоче взять її за руку). Настусе...

Настуся (вирвала руку). Ну, йди з відциля! Бо Горпина у нас, у хаті, і коли побачить тебе зі мною, то буде й на мене гнївати ся! Яж казала їй, що ти учора мене поцїлував...

Семен (перебива). На щож ти їй сказала?

Настуся. А чого ж менї крити ся? Я ще й батькови скажу.

Семен (хоче взять її під бороду). Ой тай дурненькаж ти!..

Настуся (одбива руку). Не дурнїща від тебе!

Семен. Я ж не люблю Горпину; вона саманавязала ся...

Настуся. От уже з першого слова збрехав! Вона

мені все розказала; мабудь отак підсипав ся, як аце до мене!

Семен. Так отже; вір, чи невір; а я тобі правду кажу, що одну тебе люблю.

Настуся. Мені аж смішно, що ти верзеш отаку несенітницю! Іди ти своєю дорогою, не мороч мені голови! (швидко пішла у хату).

Семен (довго дивить ся її у слід). Уперта, вража дівчина! Алеж не я буду, коли ти не будеш моєю! (перейшов у ліво). Біда, що Горпини не можна ніяк спровадити! Мішає, проклята! (подумав). Та нічого, поміркуємо!

ЯВА XI.

Семен і Кулина.

Кулина (входить з великою мискою, повною огризків). Ой, Боже ж мій! Аж по серцю скребе, дивлячись, як мантачуть добро! (кладе на столі миску)

Семен (до Кулини). А що там таке?

Кулина (побачила єго). А-а! Це ти, голубчику!

Семен. Чого цеви такі збентежені?

Кулина. Та тут скоро у могилу заженуть своїми вигадками! Прямо, тягнуть з хати і кінця нема!

Семен. Хтож то?

Кулина. Та той, харцизяка, Андрій! Заходив ся, бачиш сватати дочку; та вже тепер наче в дома розпоряджаєть ся; надів чужого жупана, тай пишаєть ся! А у мене аж серце болить, глядючи на него! Сидить, розвалив ся на лаві! Та ще й ногами бовтає, вишкірявши зуби...

Семен. Не вже ж ви допустите, щоб він узяв Настусю? Я ще не забув що ви мені обіцяли...

Кулина. Та я усіма силами буду старати ся! Тебе ж й одного я намітила; а тут підвернув ся гуляк, тай вередує! Уже каже: "моя Настуся, моє щастє!" (дивить ся на хату). А щоб ти подавив ся на цім слові!

Семен. А ви нагримайте на него гарненько, то він і сам забіжить...

Кулина. Та я таки приймусь за него! А тут ще вигадали, мало своїх дармоїдів, так ще заходили ся ціле село вгощать! Та ще й хліба свіжого тягнуть! Поїдять і огризки!

Семен (загляда їй через плече у миску). Так це їм принячків наготували? Ха-ха-ха!

Кулина. Нехай трощать, замість свиний.

Семен. А звісно! Ха-ха-ха!

ЯВА XII.

Ті-ж і Настуся.

Настуся (з скатекою в руках). Дайте, мамо я стола накрию...

Кулина. Однеси назад! Празник завели! Не велике там щастя! Ти менї і з голови викинь того шелихвіста! (показує на Семена). Оце тобі пара!

Настуся. Та що ви, мамо?

Кулина. Затули рота! Семен не те, що той обшарпанець! За ним не пропадеш!

Настуся. Хиба у нас свого добра мало?

Кулина. Бач, як балакає? Наживала ти єго? Добре тобі, згорнувши руки так говорити! Викинь з голови тобі кажу!

Настуся. Та хоч би він в десятеро мав достатків, то я швидше б вмерла, ніж пішла б за нього! (швидко пішла у хату).

Кулина. Бач, яка гостра! Не бійсь, Семене! Заспокой ся. Я ніколи не допущу того весіля!

ЯВА XIII.

Ті- і Горпина

Горпина (почина з порога). А-а! Я взнала новину!... (сходить). Чула, що ти свататись прийшов!...

Ну що ж? Як тебе свекруха приймає? Чому ж тебе ще хусткою не перевязали?

Семен (показує на Горпину). Ви бачили сумашедшу?

Горпина (грізно). Так! я сумашедша! бо ти звів мене з ума! Тепер я бачу що діло доходить до нікуди! Ну, коли вже я достану ся на посьміх людям, то не допущу другому згинути!

Кулина. Чого ти така збентежена?

Семен. Перестань, бо погано буде!

Горпина. Ні, тепер вже не перестану! (бє себе у груди). Наболіло, накипіло, у мене на серци!

Кулина. Ой, говори вже швидше, бо мене вже починає трясти лихоманка!

Горпина. Затрусило б ще не так, коли б допустили оцего панича обдурити вас!

Кулина (розсердилась.) Та яке ти маєш право зневажати мого будучого зятя?

Горпина (нервово). Ха-ха-ха! Правдивий зять! Князь молодий! (переміняє тон.) А щоб ви тогді сказали, коли б перед вами стояла дівчина і у вічи оцему лицарю сказала: "Перед вами стоїть обманута, обезчещена дівчина, котра довірила єму все, що було їй найдорозшого на світі: на котрій він обіцяв жинити ся! — щоб ви тоді сказали?

Кулина (стоїть, витріщивши очи на Горпину). Та це ти мене мов молотом по голові стукнула.

Горпина (показує на Семена). Подивіть ся на цю обшарпану собаку! — хиба не видко правди?

Кулина (подивила на Семена). Тоді... (до Горпинин). Та я... (Семену). Семене! чого ж ти мовчиш?

Семен. Дивись, Горпино! нарікай на себе. А ви, паніматко не слухайте її! Хиба цего дрантя мало на світі? Самаж до мене припала, — сама і плач ся!

Кулина (сплеснула руками) Ой Боже ж мій! Слухай, Горпино; може у вас ще не далеко зайшло?....

Горпина. Та вже далеко, чи не далеко, незабаром єму буде гарний подарунок!

Кулина (до Семена). Іди, арештантюга, від моєї хати! Щоб і очи мої тебе не бачили! (Семен щось хоче її сказати). Іди! Не замалюй менї очий!

Семен. Ну, Горпино! — Стережись! (хутко пішов у право).

Кулина. Ах ти ж чортів сину! Не попадай ся менї тепер! (до Горпини). А ти, дївко; не могла про него ранїйш розказати? Так дивлють ся всї, щоб пакость яку зробили!

ЯВА XIV.

Ті-ж Андрій, потім Семен.

Андрій (у новому жупанї). Горпино.... йди тебе чогось Настуся кличе....

Горпина. Зараз! (пішла).

Кулина (скоса подивилась на Андрея). О, ще оден на очи вилїз!

Андрій. І чого ви матусю все гнїваєтесь на мене? І чого б нам не побалакати по людськи!

Кулина. Знаємо твою розмову! Менї очи не застелиш туманом!

Андрій. От бачите — і не знаєте... Я хочу викласти перед вами всю свою душу, а тодї вже рішайте, як самі знаєте. Я бачу що ви любите свою дочку і за нею пеклуєтесь.... Значить щастя її для вас дорогого? На щож ви їй суперечите, коли вона вибрала собі дружину по души?

Кулина. Дур їй вступила в голову; Вона думає: покохали ся, поцїлували ся, — то вже і щастя? Нї голубчику! Як хлїба не буде, поцїлунками не наїсись!

Андрій. Я, слава Богу, здужаю заробити шматок хлїба.

Кулина. Там чи заробиш, чи нї, а готовеньки вам подавай? Розтріскаєте все хазяйство, тодї бери торбинки на плечї, та йди Христа ради просити! Ти у хату принеси, та поклади: сотню, — другу, тодї й бала-

Сенгр. Карп
Кенкир Власъ

1. Кузьма Гордієнко ... Йос: Домкович
2. Андрій Стефан [?]
3. Семен Карп[?] Олійн. Дячишин.
4. Ізраель Міх: Кожанович
5. ~~Іван~~ Соцький Іван Угрин
6. Гриценко 93.52 Кили ~~[?]~~ [Засипко Гриць?]
7. Судовий 92.27. Wood Недор[?] ~~Іван~~
8. Унтер-офіцер Н. Подлецкин
9 1 Йосиф Нісевич
селяни
10 2 Іван Гвінис
11 Хведір парубок ...
1. Кулина Добринська.
2 Настуся ... Подлецька Каро
3 Горпина Нісевич
4 Василя Віктор Лазурка
5 Минтичка. Анна Гайко

Стефан Юзефов[?]

кай. А то богацько таких знайдеть ся, що загробостають придане до своїх рук, а потім і вередують.

Андрій. Боляче мені слухати, щови говорите... І боляче і соромно. Не гроші потробні чоловіку, а житя спокійне; неодніме Господь здоровля, — я копійкою вашою не покористуюся..

Кулина. Тепер то ти так говориш; а як загребеш добро до своїх рук, то зовсім друге засьпіваєш!.....

Андрій. Не вже ж ви не розумієте, що серце бажає не богацтва, а тільки щирого кохання?..

Кулина. Та що ти з своїм серцем розносив ся? (дражне) "Серце! Серце"! Серця не вкусиш, як їсти захочеші Не мороч мені голови! (проходе мимо него до хати).

Андрій. Підождіть... (Кулина зупиняєть ся коло хати). Не гнівайтесь... Коли, так, я повинен сказати вам всю правду... (Семен крадькома входить з правої сторони і ховаєть ся за будівлею).

Кулина. Ой! Не тягни ж ти мене за печінки!

Андрій. Я крив ся перед вами... у мене є гроші...

Кулина (зиркнула на него). Що ти кажеш?

Андрій (не рішучо.) Приходить ся правду сказати... Придбав я таки копійчину про чорний день... Тільки таїв перед вами, хотів на весіллє несподівано вас обдарувати... Але ж принудили ви мене раніш сказати: що сотень пять найдет ся на хазяйство...

Кулина (ніби не вірить). Та ні... ти шуткуєш....

Андрій. Годі вже шуткувати...

Кулина (радіє). Та мені щось не вірить ся....

Андрій. А повірите як принесу, та покладу перед очима?...

Кулина (аж хлипа від радости).Ой повірю.... От штука! та ти якось перемінив ся перед моїми очима! І жупанчук новий тобі якось до лиця.... (дуже радо дивить ся на него). Ой Боже мій! По серцю, неначе масло полилось!

ЯВА XV.

Ті-ж, Настуся і Горпина, потім Кулина.

Кулина (листить ся до Настусї, котра переходить коло неї). Куди це ти донечко?

Настуся (дивлячись у ліво, усьміхаючись). Та вийшла подивитись, чому не йдуть так довго.... (Горпина коло неї на середині кону).

Кулина (до Андрія). Ходїм же Андрієчку, старого обдаруємо! (Андрій усьміхаючись проходить мимо неї у хату, Кулина проводить єго чима радісно). Голубчику мій дорогий! (пішли).

Настуся (подивилась їм у слїд). Ха-ха-ха! Молодець Андрій! Уговорив таки!

Горпина. Здалась таки, старенька! Ха-ха-ха! Я дуже тому рада!

Настуся. Ходїм же швидше усїх скликати; та таку гульню заведемо, неначе достомитне сватання!

Горпина. (на ходу). Ех! ходїм! (побігли у ліво).

Кулина (швидко з радісним лицем виносить скатертину і хліб, той самий, що одняла у Кузьми. застелила стіл і кладе на столї хліб а миску взяла). А це нехай свищки поїдять. (пішла у хату).

Семен (вилазить зза будівлї). Еге-ге! Ловкі тут дїла орудують. (дивить ся на хату). Ах тиж слинтяїі поганий! Бач, на які хитрощі пустив ся?... Але ж не вдав ся тобі голубчику! Я всї сили потрачу, а заволодїти дївчиною не допущу! Дивись: яка небудь мерзота становить ся тобі серед дороги! А та, дурна, стара, обрадувалась! Ха-ха-ха! підожди, не довго порадуєш ся: я тобі єго як написаному роспишу! Ха-ха-ха! (підходить до будівлї).

ЯВА XVI.

Семен і Вивдя, потім Кулина.

Вивдя (несе кошик на лївій руці з горілкою і оселедцями). А, коли б вас чорти вхопили! Я б спасибі сказала! (підходить до хати).

Семен. Що Вивде? На заручени збираєтесь? (сів на колоду).

Вивдя. Та чисто хоч пропади! Носа не вспієш висякати! Як ту собаку гонять. (пішла у хату і зараз же виносить пляшки і чарки. Кулина, поперед неї несе страву і йдуть назад у хату).

Семен, Настуся, Горпина, Малашка, Хведір, ґурт дівчат і парубків. (По переду всіх йде музика: Старий пяничка, — на скрипці, хлопчик, — на бубин і третий літ 20 на сопілці. Всі йдуть з веселою піснею. Як скінчили пісню, музика злізла на лєх).

Горпина. Ну, хлопці! Дівчата! Розпоряджайте ся як дома!

Хведір. А не маєш підкріпити ся? (підходить до столу).

Парубки. А звісно, по трудах не мішає! (підходять пють і їдять).

Горпина (до Настусї). Ти вже дозволь менї похазяйствувати!

Настуся. Чомуж? Порядкуй, неначе старша дружка! (сама теж пораєть ся).

Горпина. А виж дівчата! — солоденького!

Малашка. А чому й ні? (до дівчат). А ну, дівчата! розбирайте! А то за хлопцями не поспіємо!

Дівчата. Та вже й правда! А вже ж! (підходять до столу, парубки жартують).

ЯВА XVIII.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (задягнений на ходу). Здрастуйте, хлопці дівчата!

Всї. Здрастуйте!

Настуся. Кудиж це ви, таточку?

Кузьма. Та до пана! Дуже важне діло є.

Настуся. Все до пана, та до пана! Зоставайтесь та погуляємо!

Кузьма (усьміхаючись, хоче взяти її за ухо). Ах ти ж капосна дівко! Ти мене ще танцювати заставиш? (всї сьміють ся).

Настуся. Що ж: давайте потаньцюємо! Ха-ха-ха! (всї сьміють ся).

Кузьма. Я тобі дам з батьком шуткувати! (йде).

Настуся. Та не засиджуйтесь там!

Кузьма. Добре, добре! (на ходї) Прощайте!

Всї. Прощайте! Прощайте!

Кузьма. Гуляйте собі на здоровля!

Всї. Спасибі! Спасибі!

Горпина. Ну, зберайтеся, та гукнемо гуртової!

Малашка. Засьпіваємо! (ударила у долонї).

Всї. Починаймо! (співають).

Ой гиля, гиля,
Гусоньки на став, —
Добрий вечер дївчино,
2 рази.
Бо я ще не спав.
Ой не спав я нич
Й не буду спати;
Дай же менї дївчино
2 рази.
Повечеряти.
Ой Боже мій, Боже,
Який я удав ся,
Брив я через річеньку,
2 рази.
Тай не вмивав ся.

Малашка.

Ой не вертай ся
Тай не вмивай ся
Є у мене криниченька
Під перелазом .
Умиємось серденько
2 рази.
Обоє разом.

Малашка. Що ловко-то ловко! Ну, й голосисті ж у нас сегодня позбирали ся (побачила Семена). О,

дивітся, а ми й не бачимо! Чого це ти, як миш з нори виглядаєш? Йди до гурту!

Семен. Мені й тут добре!

Малашка (тягне єго за руку). Та йди!

Семен (вирвав руку). Кажу, не хочу!

Горпина. Він, бачите, сегодня скупав ся у дуже холодній воді, так тепер обсихає! Ха-ха-ха! (всі сміють ся).

Малашка. Та ну єго! Давайте вчистимо гопака! Шквар музико! (музика грає. Горпина, Настуся, і Малашка танцюють у парі з хлопцями, тягнуть Андрія, але той упинаєть ся).

Горпина (після танців). Ху-у! Аж у голові закрутило ся!

Семен (виходить на середину). Ану, Настусе! Давай з тобою потанцюємо! Грай музико!

Настуся. Я зовсім не хочу з тобою танцювати!

Семен. Від чого?

Настуся. Від того, що не хочу!

Малашка (до Семена). Давай зі мною!

Семен. Не до тебе річ! (до Настусї). Я хочу з тобою танцювати...

Андрій. Ну, чого ти причипив ся?

Семен (з призирством до него). А з тобою я й зовсім балакати не хочу!

Андрій (сердито). Так я з тобою балакаю, і кажу, що вона не піде з тобою танцювати!

Семен. Бач, який князь обізвав ся! Надів чужий жупан, тай гиндичить ся!

Андрій. Що на мені, то моє, а тобі до цего нема ніякого діла!

Семен. А якеж ти маєш право забороняти мені танцювати з ким я захочу?

Андрій. Танцюй з ким хочеш, а вона моя суджена і я на це маю право!

Семен (глузуючи). Мабудь право у тебе з тієї пори взяло ся, як у драній светині пять сотень завело ся? Ха-ха-ха! Пошукай ще у сорочці, може там ще з сотню знайдеш! Ха-ха-ха!

Андрій Я бачу, що в тебе й крихти сорому нема! (хутко пішов у хату. Настуся за ним).

Горпина. Ну, за що ти напав ся на парубка?

Всї. А звісно! Чого причипив ся?

Семен (до Горпини). А тобі що до того? (схопив її за руку). Ти краще мовчи!

Горпина. Пусти! (вирвала руку). Ти думаєш охлоблю ухопив?

Всї. Чого ти, Семене чіпляєш ся? Чого лїзеш?

Горпина (держить ся за руку). Раденький, що здоровий!

ЯВА XIX.

Ті-ж, Кулина, потім Настуся, за нею Андрій.

Кулина (до Семена). Чого це ти, люботрясе, напав ся на Андрія? Чото тебе принесло у наш двір?

Семен. З якого це часу ви стали заступати ся за него?

Кулина. А з того як довідала ся, що він достойний жених, а ти шелехвіст!

Семен. За те у цего шелехвіста повна кишеня грошей!

Кулина. У него більше нїж у тебе!

Семен. А звістно! Так розбогатити не трудно...

Кулина. З малку трудив ся... (Андрій вийшов у свої светинї і став на дорозї. Настуся у него за спиною).

Семен. Довго ж думав як збрехати.

Кулина. Як то збрехати?

Семен. Нехай покаже, то я дам собі носа одрізати...

Кулина. Та що ти вигадуєш?

Семен. Вигадуйте, вже ви....

Кулина (до Андрія). Синочку мій любий... А ну, утри носа оцему харцизу... (Андрій мовчить). У тебе ж є гроші?... (Андрій опустив очи).

Семен. У него у горлї пять сотень застрягло! Ха-ха-ха! хутко пішов у лїво).

Андрій (кинув ся за ним). О, хвойднику проклятий!

Хведір. Та кинь єго! (зупиняє єго).

Настуся (до Горпини). Хочби татко швидше прийшли!

Кулина (до Андрія). Чому ж ти не скажиш нічого?

Андрій. Що я маю вам сказати?... Ви... (бє себе у груди). Ви душу з мене виматали!...

Кулина. Ой, у мене й ноги підкосили ся!

Андрій. Не хочу я в мутній воді рибу ловити, не моя це натура! Не хочу я, щоб кожний менї у вічі дорікав моєю бідностию! Не багацтво а душа потрібна чоловікови!.... Вам потрібні гроші? — шукайте ж їх А ти, Настусе, (бере її за руку). прощай!... Прости менї! покидаючи тебе, я ріжу своє тіло на шматки! Я не шукав твоєї любови, вона сама, несподівано спалахнула в наших грудях. Але тепер я бачу, що не до пари я тобі! З сегоднїшного дня вже ти мене тут не побачиш: до наймита в робітники піду служить, з собаками попід хатами буду валять ся, а чести своєї я не попущу!... Я покидаю тут все,.... все дороге для мене!... Прости менї.... Прощай! (швидко пішов у право(всї здивовано дивлять ся у слїд).

Настуся (кидаєть ся до матери). Мамо! Мамо, що ви наробили?

Кулина (штовхнула її у лїво, до хати). Перестань! (Настуся сїла і повалила ся на тин). Я ще за тебе приймусь! (сплеснула руками). Ой Боже ж мій! Куди не подивись, то тільки йтого, що грабують! Бач якого жениха собі придбала! (до груту). А ви чого тут стовбичити? Скінчила ся вже гульня! Ідіть, ідіть собі!

Хведір і другі. Добре приняли гостей! От спасибі! (на ходу). Нічого казать, — нагостили ся... Ходїм, а то ще по потилици дадуть.... (всї росходять ся

з гвалтом і втихають аж за лаштунками).

Кулина (до Настусі). А ти теж іди лягай спати! (кричить). Вівде! Вівде!

Вівдя (з хати). Чого-о-о?

Кулина (сердито). Йди сюди, коли кличуть.

ЯВА XX.

Ті-ж і Вівдя).

Вівдя (входить). Чого?

Кулина. Піди коровам дай їсти, та наріж свіжої трави..

Вівдя. А чим я її буду різати?, коли хазяїн позичили серпа сусідови Охримови?...

Кулина. Яж кажу, що все поростаскають! Піди, зараз візьми! (Вівдя хоче іти). Ні, я сама піду! а ти дай коровам сіна, та поприбирай тут!

Вівдя. Добре... (пішла у фіртку).

Кулина. От наказаніє! (йде у право і за лаштунками стиха). Все порозбирають, все размантачать! Велика нам користь з того!

Настуся (помовчала дивлячись її у слід). Не вже ж він не вернеть ся? Невже навіки? (скочила). Ні, я піду до него! Я заверну єго! (йде у право, але стрінувши Семена— зупинила ся).

ЯВА XXI.

Настуся і Семен.

Семен (до Настусі). Бачиш, Настусю, колиб тебе Андрій любив, то не покинув би так легко.

Настуся. А тобі що за корість так насміхати ся над ним?

Семен (підступає до неї). З кохання до тебе....

Настуся (відступає). Одійди! опріч єго любить не можу я нікого!

Семен. Так він же тепер навряд чи вернеть ся?

Я єго бачив, як шляхом він пішов...

Настуся. Куди?

Семен. Зовсім з села...

Настуся (збентежено). Не може буть! Я не вірю! Я не хочу вірити тому! Піду, піду до него в хату, і коли своїми очима побачу, тоді тільки запевнюсь! (побігла у право).

Семен (дивлючись їй у слід).Ха-ха-ха! Бач, клопочеть ся! Яке добро втеряла! Коли б менї, як небудь затягнуть її куди.. та хоч би й в постоялий двір, що на шляху.... там я, все одно що пан!... Ха-ха-ха! Проклятий жидюга: йому не дозволяють торговать горілкою, так він упросив, щоб на моє імя. А я, як заберусь туди, то жид аж танцює передомною! Ха-ха-ха! (за лаштунками чути голос Кулини). О, чортяка стару відьму несе! Знов, проклята, помішає! Тепер. як раз діло наладжуєть ся, а вона, не наче з змелї виросла! Треба сховати ся, а то причепить ся проклята! (ховаєть ся за тин коло хати).

ЯВА XXII.

Семен і Кулина.

Кулина (йдучи з серпом в руцї).А бодай ви всї повиздихали! Прямо житя нема з такими людьми! У могилу тебе скоро заженуть! (підходить до столу). А та крива собака, ще не упорала ся з коровами! — так все і стоїть! (почула шелест за тином). Ой! Хто це?

Семен (вилазить). Та це я! Не кричіть!...

Кулина. Чого ти тут нишпориш? обікрасти хочеш? (схопила єго за груди і кричить). Каравул! Каравул!

Семен (тручаєть ся). Та схаменїть ся!

Кулина. Чого ти тиняєш ся поза тинами? Я тебе до становото!

Семен. Пусти, кажу!

Кулина. Нї, голубчику, — не вирвеш ся! Калавур!

Семен (затуля її рота). Та замовчи, скажена ба! бо! (бурикаючись, підходять до хати).

Кулина. Розбійники! Калавур!

Семен (коло порога вирвав у неї зрук серпа і різнув по горлї). А проклята! (штовхнув її у сїни).

Кулина (з криком). Ай! розб.... (упала у сїни).

Семен (узявшись за причілок, дивить ся на неї). Невже на смерть?... Що ж тепер робити? Треба мерщій бігти з відсїлля! (хоче йти у лїво, але зустрівши, Настусю, зупинив ся і балакає з нею, неначе не свій).

ЯВА XXIII.

Семен і Настуся.

Настуся. Нема... нема... єго!... Поможи менї знайти єго!

Семен. Ходїм, ми доженем!

Настуся. Піду ж я одягнусь... (хоче іти в хату).

Семен (здержує її). Не треба.... тепер же не холодно...

Настуся (зрива з тина хустку і покрива голову) Ну, так ходїм! (швидко пішли у право).

ЗАВІСА

ДІЯ III.

Постояльний двір. Стїни облуплені і по боках две рі: злива у кімнату Ізраілля, з права — для постояльців. Під стїною, з лївої сторони середні двері — полиця з фляшками; висять щоти, грифельна доска, рушник; перед полицями стойка, на ній: бочка, з горілкою, фляшки, посуда і брудна ганчарка. Під стойкою з двох лавок поміcть, засланий брудним лахматьом і також подушка. У стїнї з правого боку вікно, через котре̂ видко темну ніч і при блискавцї долину. Під вікном широкий поміcть, а на єму постелена солома, покрита брудним рядном, замість подушки —старий кожух. На першому плянї, по обох боках столи без скатерок, обставлені табуретками і скамями. На столї з лївого боку — лямпа, з брудним шклом, огонь на половину прикручений. Кругом під стїнами столи, маленька залїзна піч, від неї іде труба через усю хату. На кону на половину темно. При піднятій завісї у вікно видко блискавку, чутно грім, вітер і дощ).

ЯВА I.

Ізраіль стоїть коло стойки, укритий лапсердаком, коло него стоїть пара пантофлей. **Гриц^ко** спить під вікном укритий драною свитиною. Потім **Настуся і Семен.** після павзи у двері стук. Ніхто не одкликаєть ся, — стук у друге.

Ізраіль (підняв голову, подививсь заспаними очима на двері). Охо-хо-хо-хої (знову лїг. Стук ще дуче. Ізраіль підняв голову і до Грицька). Грицько! Грицю! Грицько!

Грицько (не піднимаючись). М-м?

Ізраіль. Уставай! Отвирай двері! (Грицько хропе). Чуєш, ти халаміндік!... Грицько! Гей!....

Грицько (підняв голову). Ну якого чорта?

Ізраіль. Уставай! Атварай двері! (на дворі стук).

Грицько (поднимаєть ся позїхаючи і сидить чіхаючись). Ну, кого там принесла нечиста матїр?

Ізраіль. Не твоє діло!Йди відчиняй! Чого ти чухаєш ся як свиня?

Грицько (лягає). Йди к бісу! (стук).

Ізраіль. Чого ти знов лягаєш? Ти! Мужик! (Грицько хропе).

Голос Семена. Ну, чого ви там торгуєте ся? Швидше відчиняй!

Ізраіль (сердито). Грицько, щоб тебе чортяка вхопила! (бере з долу пантофлю і кидає в него). Ӓ халєра! (бере другу і кидає). А, шарлатан!

Грицько (не ворушить ся). Тринди-ринди, коржі з маком! (укриває ся з головою).

Голос Семена. Та відчиняй швидше, жидова!

Ізраіль (встає). А, бодай ти вже здох! Тільки гроші дарма бере, а роботи з него як бачите! (відчиня двері). А-а! Семен!....

Семен. Чого так довго не відчиняв?

Ізраіль. А чого це тебе принесло у такой час?

Семен (підійшов трошки у перед). Не твоє діло! (Настуся стоїть на порозї оперши об причілок). Кімната у тебе свобідна?

Ізраіль (дивить на Настусю). Слободна....

Семен. Приготуй!

Ізраіль. Зараз! (іде у кімнату). Ой веї мір, веї-мір....

Семен (до Настусї). А що, перестала головка боліти?

Настуся (опустивши голову). Перестала... (сїла коло столу на право і обперши на руку).

Семен. Ну, відпочинь, обсохнеш, та ляжеш спати. (входить від неї на сторону, потирає руки). Ну, й погодка удалась! Такий був вечер тихий, а тут зразу таке схопилося...

Настуся. Ні, я не хочу тут ночувати; я хочу зараз до дому.

Семен (повернув ся до неї). Чого ж так швидко? Ми підождемо, може і Андрій сюди зайде.

Настуся. Я помічаю, Семене, що ти мене дуриш... Все щось не так.... (знервовано тре себе по лиці).

Семен (наближаєть ся до неї). Так, ти вгадала... (вона зиркнула на него). Дурю від того, що люблю тебе... Мені багато стоїло так зробити, щоб хоч одну хвилину побути з тобою в купі.... А тепер діждавшись тієї хвилини, я нізащо не віддам тебе нікому!

Настуся (скочила). А-а! Так ти задумав насміятись надімною?... (переміня тон на ласкавий). Ні, Семене.... ти добрий чоловік.... Ти шуткуєш... Скажи: шуткуєш ти?

Семен Годі вже шуткувати; — люблю тебе!... (хоче її обняти).

Настуся (штовхнула єго від себе). Проч ві мене!

Семен. Не проганяй мене!... Я житя своє швидше віддам, ніж відпущу тебе!.... На що тобі шукати щастя там, де воно трудно даєть ся. На що єго шукати, коли воно тут, коло тебе...

Настуся. Перестань! Верни мене до дому!..

Семен. Ну, тай уперта ж ти!... До дому я тебе верну тоді, коли моєю ти будеш! Живою я тебе не випущу!

Настуся. Я не злякаю ся тебе!

Семен. Ти не шуткуй зі мною, у мене шуточки короткі!

Настуся. О, Боже! Що я наробила? (припала до столу).

Семен. Ну, годі!.... І що за бабські вигадки, як то, що,-то зараз й плакать.. Невже ж я повинен допустити, щоб той слинтяй одружив ся з тобою?

Настуся (ударила кулаком об столу). Не смій про него так казать!..

Семен. Ха-ха-ха! По вашему не буде! Капкана доброго я вам постановив, а мій капкан ні одної лисички не пропустить. Гей! Жиде!

Настуся (встала). Що ти хочеш робити?

Семен. Треба тобі скорійше відпочати...

Настуся. Не пелкуйся.... Я сама піду... І до дому вже з тобою не піду. (пішла у кімнату).

Семен (дивить ся її у слід). Чого це я маніжу ся з нею?... Горда, вража дівчина... Але ж по твоєму не буде! І щоб я випустив і з своїх рук для того голодранця? — ніколи в світі! На те і кодло ваше, щоб потішать ся вами! (замислив ся). А що то там робить ся?... І підвернула ся аж на гріх, стара відьма!.. Ех!... (підійшов до столу на ліво). Гей! Жиде! Йди сюди!

ЯВА II

Семен і Ізраіль

Ізраіь: (наципочках виставивши руки у перед). Ш-ша! Вона просила, щоб дать їй спокі....

Семен (сів). Що вона там робить?

Ізраіль. Вона лягла... Скажи ти мені, де ти підхопив таку краличку?

Семен. А що? хиба хороша?

Ізраіь. Уй, — яка хароша! Скільки сюди не приїздило гулять з тобою, але такої я ще не бачив...

Семен (замислив ся). І не побачиш...

Ізраіль. Чия вона? З вашого села, чи з другого!

Семен. Тобі до цего нема діла. Іди дай корму та роспряжи коня...

Ізраіль. Я не можу, вона просила, щоб я був там, знею...

Семен. Чого?

Ізраіль (А може я їй понаравив ся..

Семен (ударив кулаком до столу). Не шуткуй!

Ізраіль. Ай-ну! чого ти стукаєш? Побудеш усіх!..

Семен. Іди роспрягай! (обпер ся на руку і сидить зажурившись).

Ізраіль. Я зараз робітника розбудю, (підходе до Грицька). Грицько! Грицько! Вставай! Постояльці приїхали! Іди коняку роспряжи...

Грицько (з просня). Іди, тай роспрягай...

Ізраіль. Хибати не чуєш, що робить ся на дворі? Як я піду у пантофлях?

Грицько. Чорт тебе не візьме!

Семен (встає). Ту, чого торгуєтесь? Ходїм зі мною, я поможу. (пішов).

Ізраіль. Підожди, я хоч пантохли надїну! (сїв коло Грицька і надїває). А, халаміндик, (бє пантіхлем Грицька по спинї,). А, халєра! (бє другим). Він собі розліг ся, як той пан, а ти занего роби (пішов).

ЯВА III.

Грицько і Настуся.

Настуся (показуєть ся на порозї кімнати і тихо). Слухайте... шинкарю....

Грицько (не піднимаючись). Га?

Настуся. Ви тут?

Грицько. Тут?

Настуся (побачивши єго трошки підходить). Ви хто такий?

Грицько. Я собі я! А ти хто така?

Настуся. Я... я проїздом....

Грицько. Ну, так й лягай спати коли проїздом...

Настуся. Слухайте... що ви за чоловік?

Грицько (підняв голову). Ну, чого ти причіпила ся? Прилїзе у сяка погань, тай не дає спати. (лїг і укрив ся з головою).

Настуся. О, Боже! Слухайте... ви мене незнаєте... я не з таких, з котрими можна так балакати...

Грицько. До нашого берега, краще не приплеве... (знов підняв голову). Іди, ради Бога: або лягай спати, або сиди та мовчи! А то як устану!... (лїг укрив ся з головою).

Настуся. Кудиж це я попала? Що ж то буде? (до Грицька). Молю вас добрий чоловіче, вислухайте мене! Менї, хоч в вас треба шукать защити... бо я не нароком попала сюди...

Грицько (дрімає). Так чого ж ти хо-че-ш?... (заснув).

Настуся. Прошу вас: не засніть, поки я поїду з відцілля... Уже досвіту не довго зостало ся... Я вам віддячу за те... Чуєте?... Заснув (йде на середину). І що єго робити? Боже мелосердний! Як мені вернути ся до дому? Піду, піду сама. (Зупинилась коло дверий). А дожене.... Тоді ще гірше буде... (за дверами чутно гомін). Ой, йдуть! (Побігла знов у кімнату).

ЯВА IV.

Грицько, Семен, і Ізраїль.

Ізраїль (увійшовши тре руки й трусить ся). Тепер і собака не захоче вийти на двір! (до Грицька). А цей свиня лежить!... Ну, яж піду, бо вона просила, щоб я побув коло неї...

Семен (підходить до столу на ліво). І без тебе обійдеть ся! Піди скажи, що я хочу з нею побалакати...

Ізраїль. Я щось бачу, що вона з тобою і балакати не хоче...

Семен. Це вже не твоє діло! А от що: дивись мені, щоб тут не случилось, ти повинен мовчать; бо коли скажеш, кому небудь, то тільки тобі і на світї жити! Чуєш?

Ізраїль. Хиба у мене вухів нема? — Звісно чую. . Чого ти сегодня такий сердитий? Перше бувало по всяк час бачу тебе веселим, а тепер...

Семен. Ну, ніколи менї з тобою балакати, лягай спати! (іде до кімнати).

Ізраїль. А чого ж ти йдеш туди?..

Семен (зупинив ся коло дверий і сердито). Дивись, щоб я тобі пейси не пообщипав.

Ізраїль (образливо). Ну ти вже дуже багато на себе береш! Ти думаєш, що як я на твоє імє держу корчму, так тобі й за пейси можна скубти?..

Семен. Мовчи руда собако! не до тебе менї теперь!

Ізраїль. Вона сказала, що і з одним оком не хоче дивитись на тебе....

Семен. Нічого! Я зумію открити очи! (йде до дверий).

Ізраїль. Слухай, Семене! Тільки пожалуста без фігли-мігли...

Семен (сердито). Одійди пріч! жидівське рило! (пішов у кімнату).

Ізраїль (сам). От, чортяка, післав менї отаку мацапуру; він вже думає, що він тут хазяїн.. Хиба менї треба було звязувати ся з таким хамулою, коли б нам позволяли торгувати з таким дорогим матеріялом, як горілка? Тепер по неволи треба терпіти... Ще перше було нічого: наїсть ся, напєть ся, ще на придачу візьме гроший тай убираєть ся своєю дорогою; а тепер вже й запейси хоче скубти, тай ще кричить, як на наймет! (сердито у ту сторону, куда піщов Семен). Уй, аклокце дир! Хамула! (спокійно). Я теж хотїв на него крикнуть та бояв ся, щоб по морді не дав.... від него станеть ся! Ой вей-мір, вей-мір!.. А ну, послухаю, що вони там говорять?... (наставля до дверий ухо). Нічого не розберу... а тільки ніжно балакають... Це якась дуже манїжна дівчина... О, сідай, каже, щиро побалакаєм.... (відходе). Ну, слава Богу! (підходить до столу, побовтав лямпочку, бере з під стойки пляшку, обкручує не тушивши, налива і щось співа собі під носом; наливши, закручує і говорить). Хоч би хто приїхав, від кого б заробити що небудь; а то приїде отакий хамула, усе уверх дном переверне, тай спасибі не скаже!... Охо-хо-хо-хо! (співоючи переніс лямпочку на стойку). Ну здаєть ся, можна вже й спати... Там, (показує на кімнату). здаєть ся утихомирилось.... (співаючи поправляє постіль). Піду ще подивлю ся, чи спить Рухля, чи парадошно ведеть себе Срулик.... (по тихо заспівав і пішов у свою кімнату).

ЯВА V.

Настуся і Семен.

Настуся (вибіга). Ні за що в світі! Чого тобі від мене треба? (схопила ся за край столу на право).

Семен (по середині). Ти діявол, не дівка! Буйволу можна швидше роги скрутити, ніж тебе ублагати! Так я не попущу, щоб благання моє так марно пішло та пропало! Я жили з тебе вимотаю! Я кров з тебе випю! (хоче наблизитись до неї).

Настуся. Не підходь!

ЯВА VI.

Ті-ж і Ізраіль.

Ізраіль (швидко вскакує і становить ся поміж ними). Ша! Ша! Чого ви гормігер підняли?

Семен (до Настусі). Я тобі покажу! (підходить у право).

Ізраіль. Ну, перестаньте пожалуста кричать! Ви мені дітей побудите!

Семен (пригрожує Настуси). Збирай ся, то поідемо до дому!

Настуся (знервовано). Прохолонь тут трошки! (побігла у свою кімнату і защепнула ся).

Семен (побіг за нею у слід). Одипри! (стука).

Ізраіль (коло стойки). Ну охота тебі чіпляти ся? Каміня не угризеш!

Семен (визьвірив ся на него). Геть к чорту, Жидова! (сів до столу на право).

Ізраіль. Ну, щож тут такого, що я жид? Жид жидом і зостанеть ся, а я тобі совітую: лягай спати, а завтра одвези її туди де взяв; бо я бачу, що я швиде не жидом буду, ніж вона тебе полюбить.

Семен (підперши рукою голову). Справді?

Ізраіль (бє себе в груди). Іх-бін-аід! Вже коли діло на ґвалт іде, — то тут комерції ніякої не буде!

Семен (ударив кулаком до столу). А я тобі докажу, що буде!

Ізраіль (теж ніби сердеть ся). А я тобі швидше докажу, що нічого небуде!

Семен (бє кулаком до столу). Не дратуй!

Ізраіль. Не кричи пожалуста! Ти менї всю фамілію побудиш! Лягай спати! (пройшов ся заложивши назад руки).

Семен. Щоб ти сказив ся з своєю хвамілїєю!... (помовчав). Ха-ха-ха! Так кажеш; нічого не буде?

Ізраіль. Тоді я дам собі пейси обрізати!

Семен. Ну, диви ся ж, приготуй!

Ізраіль (став перед ним). Уй... єсть пословиця!... Тільки на ніч не скажу, бо злякаєш ся! (пройшов ся).

Семен (помовчав). Приготуй менї постиль, а рано мене збудиш...

Ізраіль. Та багацько нічого й заходжувати ся, вже скоро кінець світа.... Лягай тут, (показує на свою постіл), а я піду промостю ся коло дітей... (прикручує лямпу).

Семен. Тут я не ляжу, бо не хочу, щоб мене хто бачив... чуєш?

Ізраіль (повернув ся до него). А звісно чую! Так знаєш, що Іди у мою кімнату, там єсть широка скамейка!...

Семен. Добре-добре.... Ну, диви ся ж мінї.. Як тільки скажеш кому небудь, що я у цю ніч був тут, то окрім того, що я обявляю, що ти на моє імя держиш постоялий двір, та й ще спалю! Тебе і жінку — всїх спалю!

Ізраіль. Як не треба того говорить, то на що ж я скажу? Як там кажуть "моя хата з краю — я нічого не знаю"... А тільки слухай... Ти набрав уже у мене. більш нашого договору, на 45 карбованців.. Скажи по совісти: віддаси ти коли небудь? Чи махнуть з руками і ногами?

Семен. Звістно віддам! (достає з кишені гроші). На ось тобі зараз пять карбованців, а останні віддам, — як продам сіно. (ховає гаманець).

Ізраіль (взявши гроші). О, я ж повсїгда і всїм кажу, що ти порадочний чоловік. Ну, й ди ж лягай спати; тільки пожалуста, там по тихоньку, щоб не побудить мою семейству, а то буде гармідер!

Семен. Ну, добре вже, добре! (пішов).

Ізраіль (стоїть коло дверий). От сюди, на цю лавку! Еге... Візьми під голову вузлик під лавкою.... Нічого, нічого, — бери... єто гразноебильле, — мягкоє буде, Отак.... Ні... перевернись із головой сюди, бо там з лаханки дуже смердить... О, так.... ха-ра-шо! (виходить). Ой вей-мір, вей-мір! Ну слава Богу, все скінчило ся; тепер можна і спать лягати. (перебиває подушку. На дворі грім, блискавка і дощ). Знов починаєть ся паскудна погода. А ну, що вона там робить? (йде до дверей кімнати). Як би вона не повісилась, а то буде рахуба; (дивить ся у скважену).

ЯВА VII.

Ізраіль і Андрій.

Андрій (тихо розчиня двері, став на порозі. Одежа на нїм уся мокра, сам дуже знесилений. Ізраіль єго не бачить). Слухайте, а хто тут є?

Ізраіль (швидко повернув ся до него). А що тобі треба?

Андрій (обпер ся об пречілок). Отрути...

Ізраіль. Що таке?

Андрій (увійшовши у середину). Дай менї денебудь відпочати... Холодно дуже на дворі зробилось.

Ізраіль. У мене і кутка нема слободного... Та що ти в такий пізний час таскаєш ся? Йди собі!

Андрій (йде до столу). Я хоч долї приляжу.... Хоч відпочину трошки... (сїда коло столу).

Ізраіль. Ну, щож хиба ти так цїлу ніч будеш сидїти? Десь напив ся, а сюди спати прийшов?...

Андрій (довго дивить ся на него). Ох, коли б я справдї пяний був... щоб все те, що так швидко пролетїло, — був марний сон....

Ізраіль. Об чім ти балакаєш?

Андрій. Тобі то не цікаво.... Як би зміг допомогти моєму горю, яб половину житя свого віддав.

Ізраіль. А що ж там таке? Бувають діла, що і ми можемо помагати...

Андрій (зітхнув). Ні... В такім ділї і хитрощі самого діявола не можуть допомогти... (облокотив ся на стіл).

Ізраіль. Уй-юй, юй! які тільки діла не переходять через наші руки. Кажуть же, сміють ся з нас: "де чорт не зможе, пошли жида, — він зараз докаже"... Хе-хехе!

Андрій. А, перестань! Ніхто не зможе вернути менї тієї хвилинки — щастя...

Ізраіль. Ну, ти вже так напив ся, що не знаєш, що говориш!...

Андрій. Ох, правда... У мене в голові все помутитилось.... Я гірш, ніж пяний... Мізерний, нікчемний, голодранець я... А у злидня, голодранця — є душа... Ох... А що з тієї душі, коли щастя нема...

Ізраіль. Ой, де те щастя, як не в грошах?.. Коли є гроші, — ото всей щастя чоловіка...

Андрій (схопив єго заруку). Правда! Правда! Тільки і гроші потрібні! (потиху відвертаєть ся від него). Ох, ні... Ти не можеш того зрозуміти; а не можеш, то і перестань балакати... Кажуть люде, що горе можна в горілці затопити....

Ізраіль. І то хороше діло!....

Андрій. Давай.. Давай швидше горілки...

Ізраіль. О, так би і давно... Тільки у ночи не можна тутки пити· ти візьми та на дворі випєш, а як захочеш ще, то зайдеш, візьмеш.

Андрій. Ні! я нікуди не піду. Давай тут!.. Сюди давай!...

Ізраіль. Ну, по знакомству, я можу тебе угостить. (йде до стойки і швидко вертаєть ся). Тільки давай у перед гроші, бо як напєш ся, тоді марока буде.

Андрій (вийма з кишині старенкий гаманчик, достає карбованця й дає). На...

Ізраіль. О, тепер друге діло... (йде до полиці). Я зараз дам тобі самої кращої горілки, Може й закусить хочеш? У мене добра свіжа тараня. (одкупорює)

Андрій. Давай, що хочеш!

Ізраіль (подає горілку і чарку). На, пий собі на здоровля; а я зараз тераню принесу і будемо у рощоти... (побіг у свою кімнату).

Андрій (дивить ся на горілку). Ну... пораднице... (налива), спізнаю: який у тебе смак.... У радощі не пив, так випю з горя... (випив скривив ся). Та чи був я коли щасливим?.... Ху-у!... (повів рукою по лобі) як у голову ударило!... А ну-ще. (випив). Здаєть ся веселійще робить ся! О-о!.. А коли весело, то пий ще; (налива). пий, заливай горе! (пє). А добре.... дуже добре! (припав до столу і плаче). Що я наробив?.. Що я наробив?! На ща я пішов зі села?! (бє себе у груди). У прокляте серце! — розлютувало ся! Чи тобіж мізерному лютутвати? (дивить ся пяними очима поперед себе). Що це таке? Неначе все перевертаєть ся! Ха-ха-ха! А добре... дуже добре... (налива). І на серце якось легче стало.... А випю ще, то ще веселійше буде! (пє). О-ох!... Нудно... запекло як.... А-а! Нехай пече! (налива). Все таки це краще, ніж сором!.. Глум!.... (взяв в руку чарку). Це буде краще!... (пє). Ха-ха-ха! Ей-Богу нічого нічого не розумію... (хоче встати і не може). Х-м... я завтра піду до... (налива). добуду грошей... А на що грошей.... — куплю... я доси й не знав... (налива). О, тепер я добре розумію.... (пє). Ох!... (плаче повалившись на стіл). Проклят.... я буду... про....

ЯВА VIII.

Андрій і Ізра іль.

Ізраіль (несе на тарілці тараню, ніж і хліб). Ну на тобі і закуску.... добра, свіжа тараня... (ставить на стіл, подивив ся на него, взяв фляшку у руки і дивить

ся на неї). Еге-ге.... Та він і закуски не діждав ся, мало не всю горілку випив.... (штовха єго). Слухай! що ти вже заснув? От тобі і маєш! Що ж менї з ним робить? Слухай! уставай!..

Андрій (нїби з просоня). Не правда.... непр...

Ізраіль. Що таке? Що ти говориш? На тобі закуску!

Андрій (щось бурмоче, потім підняв голову). А... спасиб.... спа.... (невзначай поклав руку на ножа і знов повалив голову на стіл).

Ізраіль. Ну, що це за ніч така? На силу оден вгомонив ся, тепер другого принесло...

ЯВА IX.

Ті-ж і Семен.

Семен (входить збентежений). Нї не можу я заснути! Піди, скажи, щоб вона збērала ся, поїдемо до дому!

Ізраіль. Ну, так би і давно! я зараз покличу!.... (йде до дверей кімнати і стукає). Слухай! Збирай ся до дому! (приклада ухо до дверей). Мабудь заснула.. (дивить ся у дїрочку). Що таке на кроваті єї нема...

Семен Як нема?

Ізраіль. Я зараз побачу! (бере з віника хворостинку відкида крючек і відчиня двері). А справдї нема!.... У вікно мабудь вискочила....

Семен. Не може бути! (біжить у кімнату і зараз вертаєть ся). Запрягай швидче коня! (побачив Андрія). А це хто такий?

Ізраіль. Якийсь пяний забрав ся: там десь напив ся, а сюди прийшов спати...

Семен (підходить, бере єго за плече, поверта, пізнав). А, це ти? (штовха єго). Так ти і тут знайшов мене?

Андрій (сидячи повалив ся спиною на стіл). А?.. що!...

Семен (трясе його). Скажи менї: Де подїла ся Настуся?

Ізраіль. А він по чім знає?

Семен (трясе). Кажи мені зараз!

Андрій (подивив ся на него пяними очима). А! Людоїд проклятий!.. (схопив ніж, зібравши всї сили кинув ся на него, замірив ся ножем).

Семен (схопив єго за руки). Ах ти гадино! (бурикають ся).

Андрій. Убю!

Семен (штовхнув єго від себе, Андрій упав коло столу з права). Проч кишка шулудива. (схватив ся за праву руку). Руку порізав! (до Ізраіля). Дай шматок ганчирки завязять!

Ізраіль. На от шматочок.... (відриває шматок ганчирки і дає. Помагає вязати, побачивши кров, кривить ся).

Семен. Падло погане! (завязує і до Ізраіля). Дивись же менї: заткни рота! не кажи нікому, що тут було; а то тільки тобі й на світї жити! (пішов).

Ізраіль (дивить ся єму у слїд). Це якась проклята ніч сегодня!... А що менї робити з цим мужиком? (підходить до него). А ну, вставай! (штовха). Іди собі на двір! Іди хоч у коморі ляж! Бо тут не можна! (силкуєть ся підняти єго, але той: то трошки піднимаєть ся то знов опускаєть ся). Я тебе прошу! Пожалуста! Іди собі!... На дворі сьвіжий воздух, у тебе зараз хміль пройде... (Андрій силкуєть ся піднятись). Отак.... отак... От молодець... (Андрій йде хитаючись) Тати ще добре зногами ходиш.... (підводить єго до дверей. Грім, блискавка, вітер і дощ.)

ЗАВІСА

ДІЯ IV.

Середина чисто прибраної хати Кузьми. Двері по середині і з боку з права; під вікном з правої сторони стіл, коло него дзиглик, за ним лава, з лівої сторони тоже стіл, за ним дзиглик і з боку теж. Столи покриті скатерцями. Під вікном з правої сторони, у глибині велика скриня; з лівої поставець і лава.

ЯВА I.

Кузьма і Семен.

Семен (сидить коло столу, з правої сторони на дзиглику). Я б з радостию дав вам гроші, так щож, коли у мене тепер нема своїх.... Я говорив одному чоловікови, що ви хочети хату дать під залог; так він під залог не бере, а купить, каже, куплю.

Кузьма (сидить за столом). Скільки ж він дасть, щоб купить?

Семен. Три сотні дає за все....і дозволяє вам у одній кімнаті жити, поки віддасте дочку заміж...

Кузьма. Три сотні.. Ех, коли б я знав, що вистарчить на те, щоб визволить Андрія від напасти, — я б з радостию.... а то один одвокат просить триста.....

Семен. Я б вам совітував не брать адвоката і грошей не тратити... коли він не виноватий, то і так оправдають... Але мені, щось дивно: і хтоб то рішився таке злодійство зробити?

Кузьма (замислившись). Це хитрий злодій...

Семен. І з якої користи? Сказать би: ограбити хотів... так на ній все ціло, і у хаті нічого не взяли....

Кузьма. Ох, мудра загадка... Ну, так скажи, що я

согласний хату віддать за триста.... Нехай сегодня у вечер приходить...

Семен. Та ви знаєте що... Я так міркую: Вам все одно кому б не віддавать? — Може я де роздобуду де триста карбованців, та візьму хату сам; все ж таки я не захочу вас зобідити; а другим боязко довірити... Він то пообіцяє вас держати до смерти, а потім як заволодіє всім, візьме і вижене.... Ну, а я звісно того не зроблю, бо памятаю, що й ви багацько для мене доброго зробили. А я, тим часом, скінчу другу хату, перейду туди жити, а ви вже тут будете...

Кузьма. Спасибі тобі, велике спасибі.... Там вже як хочеш, я довіряю ся тебі, як рідному синови...

ЯВА II.

Ті-ж і Настуся.

Кузьма (побачивши Настусю). А що, донечко, легче тобі?

Настуся (бліда, змучена сїдає коло столу з лїва). Легче, таточку::::

Кузьма. От, Семен, спасибі єму, пеклуєть ся за нас... достає для нас гроші... Бог дасть, як скінчить ся все благополучно, — викрутимо ся як небудь...

Настуся. Таточку мій дорогий....Всї сили потратьте, щоб визволить єго..

Семен. Як він винен, то хоч житя віддай — не поможе... Менї тільки те дивно: як єго зловили на дорозї, — чого він увесь був у крови? — Курей же він не різав... (Настуся знервовано здавила руки).

Кузьма. Ото-той горе... Коли б я єго не знав, той сам би подумав, що то він убив стару; а колиж я єго знаю як самого себе, то нї за що не можу того подумати...

Семен. Буває... все на сьвітї буває.... Другий раз і за самого себе не можна поручити ся. Спершу й на мене казали, що я з Настусею тїкав з села; отже вона тут, нехай скаже...

Кузьма. Що тільки не вигадують..

Настуся (Семену з призирством). Ти хоч би не на гадував того, що так важко згадувать... Може, коли б я була дома нічого б не було случило ся...

Семен. А на що ж тобі було з дівчатами цілу ніч гуляти?

Настуся. Я тебе прошу: не згадуй менї про це.

Кузьма. Донечко моя дорога... чому ти не хочеш батькови свому сказати: де ти була в ту ніч?.. Третий день ти не хочеш нічого говорити...

Семен. Як же? Вона ж сказала вам, що здївчатами загуляла ся і становому те ж сказала...

Кузьма. Ох, щось не так....

Семен. Чому ж не погуляти у веселій кумпанії?

Настуся. Ти коли добрим ділом прийшов допомогти, то спасибі; коли ж у тебе на думцї зістали ся лихі заміри — то з Богом! (показує двері).

Семен (встає). Спасибі за шану! (кланяєть ся). Прощавайте!...

Кузьма (встає). Не гнївай ся, голубчику, на неї... вона така засмучена...

Семен (мнеть ся). Ні... боронь Боже! (крутить шапку і погляда то на Кузьму, то на Настусю). Хиба ж я не знаю.... знервована, засмучена людина, по не воли забалакає й сама не знає про що. Але, я все таки, дам вам гроші, щоб ви не думали, що я вам лиходій... (до Настусї). Бачиш?... Прощавайте. (пішов).

Настуся (дивлючись єму у слїд). Бачу, що ти із лиходіїв лиходій?

Кузьма (підходить до Настусї). За що ти донечко, на него гніваєш ся? Вже що було, то пройшло.... Тепер же до тебе не простає, то і ти перестань єго зобижати...

Настуся. Ох, таточку....

ЯВА III.

Ті-ж і Горпина.

Горпина (швидко вбігає). Здрастуйте! Чого це від вас Семен такий сердитий вийшов?

Кузьма. Нї, він нїчого, він, здаєть ся не розсердив ся...

Горпина. Я до него забалакала, а він нїби — то й не бачить! Я оце нарочито прибігла вам сказати, що до волости підїхав слїдователь, чи що, з города; кажуть, що до вас....

Кузьма. Знов слїдователь?

Настуся. Знов мучить мою душу!...

Кузьма. Заспокой ся моя донечко! Господь пошле, — мене нас лихо!

Настуся. Ох, коли б минуло!... (припала до столу).

Кузьма. Я ж вийду, єго зострїну.... (йде до дверей). Ох, горе, горе, чи швидко ж воно пройде? (вийшов).

Горпина. Заспокой ся, Настусю... Я становлюсь порукою, що Андрія оправдають. Я сама це знаю, що він в нїчім не винен... Але слухай Настусю, чого ти від мене криєш ся? Я ж знаю все. Знаю де ти була у ту нещасну ніч, коли убили твою матїр... (підсїла до неї)

Настуся (стрепенула ся і дивить ся на Горпину). Ти знаєш?

Горпина. Ох, то-то й горе моє, що знаю.... Краще б було, щоб я нїчого не знала... З якоїсь радости Семен учора напив ся і розказав менї все чисто.

Настуся. Прости менї, сестричко; він обманув мене... він обіцяв менї вернути Андрія; а замість того завіз мене у корчму, хотїв там насьміяти ся на ді мною; але я утїкла через вікно і.... Прости менї, я нїчого не думала тобі лихого зробити, а от зробила те, що каменем лягло на серце.... Ох, важко менї...

Горпина. Не сумуй Настусю; кажу ж тобі, що Андрія оправдають; я знаю, що він не злодїй. Не вже ж безвинного будуть судить як душогуба?

Настуся (помовчала). Ти бачила єго?

Горпина. Нї! Сегодня вже до него не пускають.

Настуся. О, Боже! (покотилась на стіл).

Горпина. А в чора я була, так він нїчого... ще й

сміяв ся зі мною. Каже: от прийшлось і за ришіткою побачитись...

Настуся (гірко усміхаючись). Бідний! (витирає очи).

Горпина. Просив тебе цілувать за него... (цілує).

Настуся (цілує Горпину). Спасибі! (почувши голос слідователя встають).

ЯВА IV.

Ті-ж Слідователь і Кузьма.

Слідователь (починa говорити від порога). А кто ж тебє сказал, что я приєхал? (іде до столу).

Кузьма (показує на Горпину). А от, ця дівчина, спасибі їй...

Слідователь (оставив ся коло столу дивлючись на Горпину). А разві она меня знаєть?

Горпина (весело). Я бачила вас як у перший раз приїздили...

Слідователь (не спускає очей знеї). А почему же ти іменно сочла долгом пойдти сказать?...

Кузьма. Вона подруга моїй дочці, так от вона...

Слідователь (махнув єму рукою, — до Горпини). Как твоє імя? (розкрива чорнилницю дорожню, котру приніс з собою і розклада бомаги, Горпина боязко). Горпина Ковальчукова....

Слідователь (записує) Давно ти знакому с єго дочірєю?

Кузьма. Та вони з малку виросли у купі...

Слідователь (до Кузьми). Постой!... (до Горпини). Давно?

Горпина. Ми у цему селї і родили ся й виросли...

Слідователь (довго дивить ся на неї). Про убійство єго жени конечно знаєш?

Горпина. Зн-наю...

Слідователь. Когда узнала?

Горпина. У туж ніч, перед світом....

Слідователь. Ти не била на гулянї в ту ноч, когда била вот она?..

Горпина. Н-ні. не була....

Слїдователь. Как думаеш.... Можно подозрівать кого нєбудь із ваших селян в убійстві?

Горпина. Не знаю, ваше благородіє....

Слїдователь (до Кузьми). Ти знаєш, гдї она живеть?

Кузьма. Знаю, Ваше благородіє...

Слїдователь. Ну, пока можеш уйти...

Горпина (кланяєть ся). Прощайте, ваше благородіє... (тихо пішла).

Слїдователь (до Кузьми). Скажи своєй дочери уйти на время.... (розбира бомаги).

Кузьма (до Настусї). Йди донечко у кімнату....

Слїдователь. Ну-сь... Твої показанія старичок уже записани; но.... Подойди ближе. (Кузьма підходить). Да.... Так вот, по произведенному вторічному слїдствію, являють ся нїкоторія підозрінія... Дїло в том, что при обис кі в вашей квартирі найдена била одежда твоєй дочери, начиная от верхняго платя до бєля — мокрая... Так вот, по поводу єтого, потребуєть ся нїкотороє обяснеиіє: почему она била мокрая?

Кузьма. Я не знаю, ваше благородіє... У той вечер йшов дощ...

Слїдователь. Да... (загляда у бомагу). Із дїла видно, что дощ шел од десяти часов вечера до четерех часов утра.... В свідїтельском же показанії твоєй дочери, сказано, что она гуляла на левадї с дївушками...

Кузьма. Так, ваше благородіє...

Слїдователь (мягко здивовано). Ето не віроятно.... Сомнїтельно, чтоби в такой проливной дожд, как бил тогда, можно било би увлечся так ігрой, чтоби не замітїть ливня.... Здїсь являють ся с сомнїніем і подозрінія.... Она непримінно должна сказать, гдї она находила ся в ето время, іначе она подозріваєть ся в сообщнічестві.

Кузьма. Як то так?

Слїдователь (спокійно). Ето значить, что она знаєть о совершившем ся приступленії і укриваєть преступніка...

Кузьма. Хи баж то можно, ваше благородіе?... Як же то так? Рідна дочка... та як же б она скривила?

Слїдователь. Ето, голубчик не ново... К тому ж, с показаніями твоей дочери нельзя согласить ся... Она очень путаеть; а о работнікі Андреї і говорить нічего не хочеть...

Кузьма (дріжучим голосом). Ваше благородіе... Обратїть Божеську милість.... Тут щось не так... Невже ж і дочку винують, що вона убила свою матїр.... Та вона у мене така, що й муху не зачепить... Спитайте все село, нехай — хто скаже що лихе про неї, тодї хоч голову знимайте! Ваше влагородіе! Явіть Божеську милость! Защитїть мою дочку! (кланяєть ся у ноги).

Слїдователь. Перестань старичек кланять ся; ти вот толком скажи, ето іміеть очень важноє значеніє: Ти пришел домой.... (дивить ся у бомагу) в 11 часов

Кузьма (здержує сили). Так, ваше благородіе...

Слїдователь. Так вот скажи: когда ти замітїль убитую?

Кузьма. Я прийшов до хати, двері у сїнях були розчинені... у хатї було темно... Я, тихесенько запалив сьвічку, думав, що жінка і дочка сплять... Потім... подивив ся — нема нікого... Я здивував ся, але думав, думав що:.. (від слез не може говорити).

Слїдователь. Не надо плакать, ясніе говори.

Кузьма. Не можу ваше благородіе, слези душуть.. (витера слези).

Слїдователь. Ну, перестань, відь так ми нікогда не коньчим...

Кузьма. Важко, ваше благородіе! І звідкіля це нещастє взяло ся? Жили, слава тебі Господи.... Ох, чи вернеть ся же той спокій?

Слїдователь. Ну, ти посмотріл — ніть нікого...

Кузьма. Зараз ваше благородіе... Я думав, що вони пішли до сусїдів, тай засиділи ся: сів коло столу, почав щось читати...

Слїдователь. Постой.... Почому ти не замітїл труп убитой, когда входил в ізбу?...

Кузьма. Вона, ваше благородіє, лежала з боку, так що проход в хату був свобідний....

Слїдователь. Ах, да, продолжай...

Кузьма. Так от чую, щось у сїнях ворушить ся... (Слїдователь записує). Потім розчинили ся двері і на порозї показала ся дочка... блїдна, як сніг, і ледве на ногах стоїть...

Слїдователь. А-га! (хутко записує).

Кузьма. Я спитав її: де була? — Вона мовчить, опустивши очи; питаю: де мати? Вона махнула рукою: — Не знаю, каже, потім, повалила ся на лаву: скільки я не допитував, — одно тільки кричить: проклята я, нещасна я....

Слїдователь. Хо-ро-шо... (поклав перо). Ну, вот видиш-ли... Я совітую тебі уговорить свою доч, чисто сердечно расказать все как било; тогда, еслї она і виновата — наказаніе будеть слабіе...

Кузьма. За що ж, ваше благородіє?... Невже ж можна подумати, щоб рідна дочка, та на свою матїр руку підняла? Невже б вона забула Бога! Не губить, помилуйте, защитїть мою дочку! Чи знав же я? чи думав, що на нашу голов утаке нещастя спаде? Та нехай мене Господь покарає! Нехай я світа Божого не побачу! Дочкою вам своєю клянусь, що вона не винувата!

Слїдователь. По больше спокойствія.....

Кузьма. Ех, легко так говорити.... Ну, що ж.. Піду, приведу вам її... Тодї вже і мене засудїть! І я злодій, і я душогуб! Ох, (ухопив ся за голову). У голову ударило! Боже! Боже праведний! Заступися за нас... (хитаючись пішов у кімнату).

Слїдователь (кричить). Соцкій! (Соцкій входить).

ЯВА V.

Слїдователь, Соцкій, а потім Грицько.

Слїдователь. Григорія Оверченка і Ізраіля Халамейзера привезли?

Соцький. Привезли ваше благородіе... (Грицько загляда у двері).

Слїдователь. Григорій Оверченка позови!

Грицько (виходить). Я тут, ваше благородіе!... (став коло порога).

Слїдователь (до Соцького). Смотри, чтоби нікого около дверий не било....

Соцький і Грицько (разом). Слухаю! (Соцький пішов і Грицько теж хоче іти за ним).

Слїдователь (до Грицька). Да не тебі!

Грицько. А-а! Ну, нехай сам скаже!

Слїдователь. Подойди сюда!

Грицько. Нічого, я й тут постою...

Слїдователь. Говорять тебі: сюда подойди!

Грицько. Звольте... (в ході). Як "сюда", то й "сюда"!

Слїдователь. Ти Григорій Оверченко?

Грицько. Так, ваше благородіе: Грицько Оверченко!

Слїдователь (записує). Отца как звалї?

Грицько. Батька? — те ж Оверченко!...

Слїдователь (посмотрив на него). Я спрашиваю: імя єго?

Грицько. А-а той.... Трохим!

Слїдователь (записує). Сколько літ?

Грицько. Кому?

Слїдователь (глянув на него). Да тебі же?

Грицько. Менї? Та хто єго знає? — Не знаю!

Слїдователь. Как же ти літ своїх не знаєш?

Грицько. А на що воно менї здало ся? живу собі, тай живу...

Слїдователь. Православний? (хоче писать).

Грицько. А тож який?

Слїдователь (подивив ся на него). Ти отвічай толком на вопроси: православний?

Грицько. Та звісно православний! Хибаж не видко...

Слїдователь. Ну харашо... (записуєть). под судом не бил?

Грицько. От, — туди к бісу! чого я там не бачив?

Слїдователь. Ну, ти осторожніе виражай ся.... і отвічай на вопроси.

Грицько. Та що ж я вам буду одвічать? Чесного чоловіка, та під суд, я єго й з роду не бачив....

Слїдователь. Ну, так й говори: — не бил...

Грицько. А я що ж кажу: як не був, то й не був...

Слїдователь. Ну, ладно, ладно...

Грицько. То то — ж, що ладно...

Слїдователь (подивив ся на него). Перестань!

Грицько. Та я ж мовчу....

Слїдователь (помовчав). Грамотний?

Грицько. З малку вчив ся, а тепер, як курка дряпаю.

Слїдователь. Свою фамілїю подписать можеш?

Грицько. Не знаю... Дайте попробую.. (бере у Слїдователя перо з рук, становить ся на колїнї і пишеть).

Слїдователь (бере у него перо). А, перестань! Какую то кочергу нацарапал!

Грицько (встає усміхаючись). Г-ги-ги! І кочерго пригодить ся...

Слїдователь (помовчав). Ну, вот что... Тебя призвали в качестві свідїтеля по дїлу в убійстві Акулини Гордіенко...

Грицько. А менї ж яке дїло?

Слїдователь (знервовано). По-го-дї! (спокійно). Так вот, я предупреждаю, чтоби ти говорил правду, потому, что в судї ти должен будеш повторить єто самое, что скажеш здїсь — под присягой.

Грицько. А що ж я буду говорив “здїсь”?

Слїдователь (перебера бомаги). А вот увидїш.

Грицько. Побачим....

Слїдователь. Ти служил у Ізраіля Халамейзера в качестві работника?

Грицько. Приходить ся.....

Слїдователь. То єсть, как ето: приходїть ся?...

Грицько. А так.... От зароблю грошей, та сам у пантофлях буду ходить, а він у мене служить..

Слїдователь. Так все таки у него служиш?

Грицько. Та хто єго знає у кого я служу? Він то орудує, неначе хазяїн, а ще хазяїном зветь ся Семен Карий... Той як приїде, то у жида аж пейса трясуть ся!

Слїдователь. А гдї он живеть?

Грицько. А о тут через дорогу... (показує у вікно).

Слїдователь (гука). Соцький! (Соцький входить) Здїсь на против живеть Семен Карий — позови єго сейчас сюда.

Соцький Слухаю! (пішов).

Слїдователь (до Грицька). В ноч с 3-го на 4-е Іюля ти бил дома?

Грицько. Як то: "З третого на четеверте юля?"

Слїдователь. Убійство совершено в ноч с 3-го на 4-е Люля; ти бил дома?

Грицько. Я почув про смертовбийство на другий день.

Слїдователь. А перед етим днем — ти дома бил?

Грицько. Нї, я з дому — скоро буде год...

Слїдователь. Н-нїть! гдї служиш тепер, четири днятему назад — ти отлучал ся нїкуда?

Грицько. А куди ж менї отлучаться?

Слїдователь. Не помнїш ли ти: кто заїзжал в корчму между десятью і двумя часами ночи?

Грицько. Я на часи не знаю... хто єго знає?..

Слїдователь. Ну, пока ложил ся спать, — ти зажигал огонь?

Грицько (подумав). Запалював... Тільки я запалював на дворі хвинара, а лямпу сам жид засьвічує; бо як я візьмусь знимати стекло, так воно у мене у руках і хрусне!...

Слїдователь. Ну, ето к дїлу не относеть ся.

Грицько. Як не відносить ся? — по пять копійок вичитує....

Слїдователь (опер ся локтями на стіл і взяв ся за голову). Кажеть ся я од тебя толку не добю ся.

Грицько. Ей, Богу! Спросіть хоч у него!

Слїдователь (повернув ся до него). Ти не понімаєш, что ти говориш?

Грицько. Нї, понїмаю... Коли хочете то я з начала розкажу.

Слїдователь. Нїт, уж лучше продолжай!

Грицько. Звольте-сь...

Слїдователь. Ну-сь... С тїх пор, как ви зажгли огонь....

Грицько. Я ж кажу, ваше благородїє....

Слїдователь (замахав рукою). Знаю—знаю: ти фонар, а хазяїн лямпу.

Грицько. Ето вєрно...Знаєте, ваше благородїє: я хочу сказать свою правду, щоб і під присягою так говорить...

Слїдователь. Так вот,.. когда зажгли огонь, — ви еще долго сидїли?

Грицько. Та хиба ж у цего жидюги заснеш? — він прямо заганяє роботою!

Слїдователь. Ти аренду плетеш!

Грицько. Так що ж ви хочете, щоб я брехав? — а присяга?!

Слїдователь (не дивлячись на него, потирає лоба рукою і роздиля). Ко-го ти ви-діл в корчмі, впродолженії ночі?

Грицько (теж роздїляє). Нї-ко-го не ба-чив... Тїльки хазяїн по корчмі ходив, та маленький срулик павзив, а жінка хазяїна...

Слїдователь. Погоди... Посторонних, значить не било нікого?

Грицько. "Не било нікого".

Слїдователь. Как же обвиняємий говорить, что он бил в корчмі, пил водку, і...

Грицько (крутить головою). Бреше, ваше благородіє!.. Підождіть, ваше благородіє.... так точно... і я брешу: якась баба була, чипляла ся до мене, і....

Слїдователь. Узнать її можеш? (записує).

Грицько. Чого не знаю, — брехать не буду, бо я на неї і дивити ся не хотїв.

Слїдователь (кинув писать і дивить ся на него). Значить, ти больше нічего не знаєш?

Грицько. Ще от що: скажіть жиду, щоб вернув менї руб шесдесять копієк за подушені стекла...

Слїдователь. Ето к дїлу не односить ся.

Грицько. Як не односить ся?

Слїдователь. Подай міровому.

Грицько. Так я ж от і докладую...

Слїдователь. Письменно в міровий суд.

Грицько. Ага!

Слїдователь. Можеш іти.

Грицько. Прощайте, ваше благородіе. (йде до дверей, вертаєть ся). Ваше благородіе... руб шесдесять копієк... (Слїдователь махнув рукою). Так тошно. (пішов).

ЯВА VI.

Слїдователь, Соцький, далї Семен, а потім Ізраіль.

Соцький. Привів Семена, ваше благородіе.

Слїдователь. Зови сюди!

Соцький (кричить у двері). Семени! йди! (війшов).

Семен (входить). Здрастуйте, ваше благородіе. (кланяєть ся).

Слїдователь (подивив ся на него). Ти чім занимаєш ся?

Семен. Служу у економії за старшого над робочими.

Слїдователь. А еще чім?

Семен. Більш нічим.

Слїдователь. А... не ти держиш на просолочной дорогі корчму?

Семен. А... то я.

Слїдователь. А Ізраіль Халамейзер, что із себя представляєть?

Семен. Так бідний чоловік, так я его прийняв, щоб доглядав....

Слїдователь. Что же ти не нашел больше кому довірить?

Семен. А менї все одно....

Слїдователь. Ти, конечно, Андрія Безроднаго знаєш?

Семен. А як же, знаю....

Слїдователь. Каков он по характеру?

Семен. Та хто єго знає?... Так, — як коли.

Слїдователь. В каких одношеніях он бил с семейством убитой?

Семен. З усїма нїчого,а от з старою гризли ся що дня. Вона — то така була, що хто її не знав, — усякий кидав ся з нею у сварку, а особливо Андрій. Він, бачите, ваше благородіе, задумав жинить ся на її дочцї, а вона й слухати об цїм не хотїла; а він то хотїв постановити по своєму... І по всяк час гризли ся. Чоловік він дуже горячий: часто відчитував її. А у цей вечір, як знайшли її убитою, — він дуже посварив ся з нею...

Слїдователь (перестав писать, дивить ся на него). А с тобой приходилось яму ругатся?

Семен. Приходилось.. Та я єму більш змовчував, бо знав, що єму не довго й ножа схопить у руки! (виставляє кулак правої руки, котра перевязана).

Слїдователь (побачив перевязку на руцї Семена). Что ето у тєбя на рукі?

Семен (дивить ся на лїви руку, у котрій шапка). Де?

Слїдователь. Рука почему у тебя перевязана?

Семен (подивив ся на праву руку). А!... це я рубав дрова, сокира соскачила і.... (слїдователь записує). Більш нїчого, ваше благородіе!

Слїдователь. Нїт, погоди. (записує). Я записую тебя свідїтелєм. Ну, а с дочерію как жила мать? — мирно?

Семен. Звісно, не сходили ся.... Мати зла... Ну, і приходило ся слово за слово.... Та знею іначе не можна, бо дуже сварлива...

Слїдователь. Значить били не в міру? (записує).

Семен. Усего бувало.

Слїдователь. Твоє імя?

Семен. Семен. (слїдователь записує).

Слїдователь. Отца как звали?

Семен. Прохор.

Слїдователь. Фамілія?

Семен. Карий.

Слїдователь (записав). Можеш ідти. (Семен кланяєть ся і пішов). Соцкій! (Соцкій входить). Халамейзера!

Соцкий (кричить у двері). Халамейзер! (Ізраіль почина за лаштунками кричати: "Що це таке за нещастя! Хиба у мене більш дїла нїякого нема? І відкіля вони вигадали, що я їм потрібний?

Слїдователь (тим часом говорить до Соцького). Смотри, чтоби там, между собой не розговаривали і передай десяцким.

Соцький. Слухаю, ваше благородіе! (Хоче йти, але зустрівши Ізраіля, зостаєть ся коло дверий).

Ізраіль (вбігає не перестаючи кричать, спіткнув ся зі Соцьким. До слїдователя ставши на колїна). Ваше благородіе! Пожалуста не плутайте мене у цю паскудну гисторию! Я чоловік бідний; зароблюю собі кусок хлїба своїми руками! На що менї така рахуба? Коли я нїчого не знаю...

Слїдователь (махає руками). Подожди!

Ізраіль (не слухає єго). Я з милости живу собі, за кусок хлїба у доброго чоловіка! веду чесно свої дїла! У мене слаба жінка, дїти, усї слабі; на що менї другі кумерції?! Я нїчого не знаю і не маю часу відривати ся від дїла! Ваше благородіе! (кланяєть ся у ноги).

Слїдователь. Перестань тараторить!

Ізраіль. Як то " перестань"? На що "перестань?" коли може у мене тепер...

Слїдователь. Я велю тебя за рішотку посадить!

Ізраіль (скочив). Вуси — дус? За віщо за рішотку? Я не убив нїкого, нїкого не ограбив, чужої копийки не узяв!

ЯВА VII.

Ті-ж і Грицько.

Грицько (вбіга на останні єго слова). Бреше, ваше благородіє! У мене все жалуваня вичитує! Прошу вас....

Слїдователь. Соцкій! виведи їх! (Соцький бере обох за ковнїр і виводить до дверей).

Ізраіль (вириваєть ся і знов до Слїдователя). Прошу ваше благородіє!..

Грицько (теж вирвав ся). Не слухайте єго, ваше благородіє...

Ізраіль (до Грицька). Тобі чого треба від мене халаміндик?

Слїдователь. Виводи, виводи! (Соцький тягне їх до дверей).

Ізраіль (знов вирвав ся до Слїдователя). Хиба ж я винен, ваше благородіє, що він такий незграбний?

Грицько. Так не давай менї таку роботу!

Ізраіль (на ходу). А мене за такого халаминдика будуть за шиворот таскать?! (тручають ся, виходять всї троє і ще за дверями кричать).

Слїдователь (як перестали кричать). Соцькій! (Соцький входить). Скажи старику, чтоби ввел доч свою сюда. (Соцький хотїв йти до кімнати).

ЯВА VIII.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма. Я чую, ваше благородіє.... Вибачайте пожалуста... Дочка моя щось заслабла... Чи не можна б було не допрошувати її?... Бо вона як згадає про матір зараз млїє і...

Слїдователь. Мнї нє обходимо нїсколько слов: я долго не буду. Скажи, что я її сейчас одпущу...

Кузьма. Слухаю, ваше благородіє... (пішов у кімнату).

Слїдователь (Соцькому). Передай сейчас старшині, чтоби над Андріем Безродним бил учинен строгий надзор; завтра єго переведуть в городськую тюрму. Свідітелї могуть всї розходить ся, кромі Ізраіля Халамейзера і єго работника.

Соцький. Слухаю! (пішов).

ЯВА IX.

Слїдователь, Кузьма і Настуся.

Кузьма (вводить Настусю). Тихенько донечко...

Слїдователь (до Настусї). Подойди блїже.... (Настуся тихо підходить). Твоє свідітїльскоє показаніє нїсколько сомнїтельно... (до Кузьми). Ти все єй сказал?

Кузьма. Нї, ваше благородіе.... Я бояв ся їй і слово сказати... І вас прошу не згадуйте її нїчого, бо вона дуже слаба...

Слїдователь. Нїчего... Я скоро. (до Настусї). Предупреждаю: правда принесеть тебі больше пользи, лож — вреда. Ти должна сказать: гдї ти била в ту ноч, когда нашли твою мать убитой...

Настуся. Ох. (повалилась батькови на плече).

Слїдователь. Правду сказать не трудно; будеш вимишлять, — нїчего отетого не виграєш...

Настуся. Я... я вже говорила...

Слїдователь. Етому повірить нєльзя... Возвратилась ти домой — світом, одежда на тебі била — совершенно мокрая.... По розказам твоєго отца, в каком состоянії ти вернулась домой — нєльзя повірить, чтоби с веселя... Лож од начала до конца..

Настуся. Я... Я нїчого не знаю...

Слїдователь. Прав-да, легче на-ка-за-ніе..

Настуся. За щож мене карати? Що ж я кому зробила?!

Кузьма. Говори, говори дитино моя правду.... Їх благородіе вже знають що питають....

Слїдователь. Ти, должна сказать: гдї ти била? і-

наче, похожена то, что ти била в місті з Андрієм, а слідовательно, — ти его сообщница.

Настуся (несамовито). Що?! Андрій?... Я?... (схопилась за голову). О Боже!... ну... ну я всю правду скажу... Ох, правду!.. (закрила очи руками). А чи поможу ж я тим Андрію? (ламає руки). Правда... Правда... О, сором який! (рішучо). Але сором своїм, — може я визволю безневинного чоловіка! (до Слїдователя). Я признаю ся і всїм чисто... Я... була в корчмі з Семеном Карим... Він хотів мене обманути і вивіз туди... Обіцяв Андрія знайти! — я там була!...

Слїдователь (теряючи терпіня, стукнув долонею по столу і встав). Неправда! С тобой еслї і бил кто, то Андрей! Он сам признал ся, что бил в корчмі!

Настуся. Єго не було! я сама!..

Слїдователь. Соцькій! (Соцький входить). Десяцких! (показує на Настусю). Арестовать! (Соцький хотів йти, але почув крик Настусї — зупинив ся на порозї, дивлячись на неї).

Настуся А—ай!!!! (зімлїла падає на руки батькови).

Кузьма. Що?! (піддержує її).

ЗАВІСА

———————О———————

ДІЯ V.

Обстановка другої дії, але з лївого боку докінчена нова хата і дерева ще не порозпустились. Весна.

ЯВА І.

Горпина і Настуся. (виходять з хати).

Горпина (піддежує Настусю). Іди, Настусю, посидь трошки на дворі, а то в хатї душно. І батько, дивлючись на тебе дуже сумує.

Настуся. Все одно, сестрице: куди б я не пішла— від горя не втечеш. (сїла коло хати).

Горпина (сїдає коло неї) Може б до лїкаря пішла?

Настуся. Нема такого лїкаря, щоб моє серце заспокоїв... Щоб вернув те щастя! (схлипнула). Ох, що з ним зробили? На що мене розлучили з ним? Для чого і мене не засудили?

Горпина. Бог бачить правду і вона таки випливе на верх. Надій ся....

Настуся. Ох, надіяла ся я, а тепер надія вся пропала! Засудили! Де ж та правда? Для чого ж мене відпустили?

Горпина. Він також, як і ти не винен; але заплутав ся, неможе пригадать, що з ним було, коли напив ся пяним.... Ну й засудили.

Настуся (опустивши голову і нїби спокійна). Семен всему причина... За що він на судї оплутав єго? Я сказала всю правду не милувала себе.... Забула і сором! В очах в мене потемнїло, тїло похолонуло, — але я росказала все до чиста... І правдою тією я занапастила чоловіка. Я думала і єго оправдають, а вийшло зовсїм не так... Напившись з горя горілки, він не памятає, що з ним було. Єго піймали на другий

день, по дорозї до шинку і думали що він тїкав зі села, — укривав ся... В шинку єго нїхто не бачив... свідків нїяких не було... і... пропав чоловік...

Горпина (помовчала). Скажи менї Настусе.... Коли б, приміром, твій Андрій і справдї був злодій.... (Настуся хутко подивила ся на Горпину). і колиб ти хотїла допомогти другому, безневинному; ти б сказала кому небудь?

Настуся. Хиба ж ти єго не знаєш?

Горпина. Я так... Приміром кажу: коли б ти запене знала, що він злодї, — сказала б ти?...

Настуся. Як тебі сказать?.. Здаєть ся, коли б я й справдї знала, що він злодій... тоя б єго нелюбила... Трудно те сказать...

Горпина. Коли б він очевидячки був злодій, колиб житя він твоє змарнував?

Настуся. На щож такого шанувать? (Горпина задумалась). я ж від него тільки бачила радість і щастя! Ох, Горпино... Важко менї тепер на сьвітї жити! Де ж ти смерти моя?! (припала їй до плеча).

Горпина. Бог з тобою! Що ти говориш?

Настуся. Померти! Померти швидче! Менї тепер нема для кого жити! Ох важко менї!

Горпина. Не легко і менї дивити ся на твоє горе! і гріх важкий я на души держу... і як єго спокутувать, — не знаю... Як горю вашому допомогти, — не доберу способу... (замишляєть ся). Одне б моє слово....

Настуся. Я бачу, що ти мене щиро любиш; але заспокоїти мене нїчим не зможеш; що ти не говори, як не старай ся розважати мене, але не вложиш менї другого серця і не заставиш думки мої перемінитись.. Ох, не вернеш ти менї мого милого!... Не вернеш менї того, кого я за цїлий світ не проміняю! Боже, поможи менї померти швидче!

Горпина. Прошу тебе: не побивай ся так... Підожди сегодня, — завтра я може що небудь придумаю.

Настуся. Спізнила ся вже думати! Засудили єго! Закували в кайдани! Замучили єго! (дужче). Не хочу я! Віддайте! Віддайте менї єго! Яке вони мають пра-

во судити безвинного? (ще дужче). Де той злодій? Де той душогуб? Я розірву єго! Я ноги буду єму цілувати! Ох, Андрію! Андрію! Де ти? Я ж тут! (ніби скаженно дивить ся вперед). Ага! Ха-ха-ха! (валить ся на землю і істерично ридає).

Горпина. Настусю! Боже мій! Ну, що єго робити? Настусю... Настусю... (Настуся мало по малу стиха і лежить без тями).

ЯВА II.

Ті-ж і Семен.

Семен (йде вулицею, з правої сторони. На нему проста але гарна одежа. Побачив Горпину). Ти знов до неї вийшла? Скільки разів казав, щоб не сьміла з нею і слова говорити? Йди у хату!

Горпина. Ти підожди Семене; ти ж бачиш яка вона слаба.

Семен. Бач; подругу собі знайшла! Йди кажу у хату! бо коли зараз не послухаєш, то я з тобою іначе поговорю? чуєш?! (показує на хату).

Горпина. О, звір проклятий! Душі в тобі нема!

Семен. Я бачу, що тобі слова не помагають! (схопив її за руку). Іди і там каменем сиди! (штовхнув її у хату а сам вернув ся до Настусї). Ач, зомліла!... А коли б вас швидче з двору вижити! тільки нудьгу наганяють! (пішов у хату).

ЯВА III.

Ті-ж і Кузьма.

Кузьма (виходить з хати, мацає руками і придивляєть ся). Чув її голос.... Здаєть ся вона знов не присобі... (наткнув ся на неї). Настусю! Настусю, це ти тут? Ох, слабі очи нічого не бачу... (підводить її).

Настуся (по тиху підводить ся, оперла ся правою рукою об землю, — лївою держить ся за серце). Ох... болить....

Кузьма. Чого ти, донечко?...

Настуся (дивить ся через голову на батька). Отут болить таточку....

Кузьма. Йди у кімнату та ніколи сама не виходи; ти ж знаєш, що слабуєш часто.... Сиди у хаті...

Настуся. Ох, не чую серця.... Болить.... Таточку... Коли я помру?

Кузьма. Донечко... Що ти зі мною робиш? (витера очи). а щож-я тоді буду робити? Живи, живи ще на здоровля, на все воля Божа.... Помру я, — поховаєш мене; а сама... (садовить її на лаву).

Настуся. Таточку... і вас мені жалко... Коли ж нема серцеви порадоньки!..

Кузьма. Заспокой ся доню,.... А заспокоїш ся, — будеш здорова, а здорова будеш, — і мене доглянеш, і милому в неволи допоможеш... Хоч не маємо ми тепер нічого; а як Бог дасть тебі здоровля, — заробиш... І я пішов би служити; та вже не маю сили; зсушило горе, та й очи ледве бачуть... (Настуся плаче). перестань, доню... От завтра підемо з тобою у церкву.... Помолимо ся, щоб нам Господь допоміг... Завтра ж: "Христос Воскресе!" Весь мир радуєть ся...

Настуся. Ох, радуєть ся! А він: в неволи, в кайданах! Ох, таточку... Ви любите мене... Ви хочете мене заспокоїти... Але ваші ласкаві слова, ще більш ворушать моє серце! За що ж пропадає чоловік?

Кузьма. На все воля Божа! (встає). Ходім же донечко, у хату, а то, от Семен сердить ся, що ти у дворі часто кричиш... Уже скільки разів похваляв ся вигнати нас... Куди ж ми підемо?...

Настуся (тулить ся до батька). Підемо куди небудь.... Сьвіт не без добрих людий...

Кузьма. Треба терпіти... Може Господь зглянеть ся?

Настуся. Ох, чи зглянеть ся ж? (встала). Господи! Верни моє щастя, верни мій рай! Покарай, Господи, лютого ворога! віддай єго в руки людям! Покажи їм власть свою, милосердний! Ти ж чуєш, Господи! Ти ж бачиш правду; так вияви ж її: не дай пропасти безвинно! (припада до батька і ідуть у хату).

Кузьма (на ходу). Господь почуе наші молитви! (пішли).

ЯВА IV.

Горпина за нею Семен.

Горпина (починає в хаті кричати і вибігає на середину). Чи довго ж так будеш на дімною знущати ся?

Семен (коло хати). В останний раз тобі кажу: прикуси язика! Друга б добра жінка і глянути б не хотіла на ворогів; а вона приятельство веде! Що б завтра їх тут не було!

Горпина (з призирством і уроком). Де твоя хоч крапелина совісти? Я згадати того спокійно не можу, що через тебе гине чоловік! Та не один чоловік, а ціла сімя!)Семен усьміхає ся до Горпини, вона дужче). Через тебе старцями зробили ся добрі люди! Подивись, — що ти зробив з батьком: осліп посивів з горя! Коли нічого не жаліли, аби спасти безвинного чоловіка, а ти зрадив случаєм: оплутав, обібрав... Серцю боляче дивити ся на нещасних; та ще тоді, як знаєш що вони не винуваті... (з благанєм). Семене...

Семен (весь час стояв обпер ся на перила і вислухав з усьмішкою). Ти бачиш, що я набрав ся терпеливости вислухать тебе... (злужив руки на груди). Що ж ти мені посовітуєш ?— і для їхнього супокою себе віддати, — чи що?

Горпина. Та ні.... Ти ж зумів підстроїти, щоб скрить свої сліди.. то може що небудь можеш зробити, аби визволити Андрія з неволі...

Семен. Дурна ти баба! Тепер уже нічого не поправиш! Ого не сегодня — завтра одправлять у сибір!

Горпина. Безбожний! Без серця ти!

Семен. Я ж їм хотів добро зробити: казав же їм, щоб не клопотались, а вони таки на своєму постановили. А гроші, не я, — другий — би дав — і той би не подарував! Хиба мало єсть нещасних люде, усіх не вдовольниш...

Горпина. Так на що ж робить нещасними?

Семен (нетерпеливо). От ще нахаба! Щоб ти пропала! (сів на колоду коло своєї хати).

Горпина (сварливо). На що ж менї пропадать?! Відпусти мене, я піду, куди очи дивлять ся; годї вже покриткою жити тай далї непохоже, щоб ти на менї оженив ся! Та хоч би тепер і хотів, так я не хочу! Я не можу бути тобі такою жінкою, як тобі треба! Сина я візьму з собою, щоб не зробив ся і він таким "добрим чоловіком", як єго батько!

Семен (скочив і грізно). Горпино! Чи не пора вже й перестать! А то, як почну... Ти здаєть ся, знаєш...

Горпина (грізно і сварливо). Привикла я вже до твоєї росправи! Бий! знущай ся! — менї все одно! Я тїла на собі вже не чую; а колодою зробилась у твоїх руках! Тїло ти моє привчив до катовання; але душу мою ти не переміниш! Через нещастя, що ти робиш людям, ти менї гидкий, противний став! Воряга підлий ти! Розбійник!

Семен (підскочив до неї і схопив за руку):Ти ще довго будеш?...

Горпина (вирвала руку). Ай!

Семен. Я зараз піду до старшини і заявлю, щоб ціх голодранців і духу тут не було! (пішов у ліво).

Горпина (дивить ся єму у слїд). Ну, що єго в світї Божому робити? Жили він з мене вимотав! Ох, житя моє гірке! Як була, так і зістала ся покриткою! та ще й тепер терпіти таку зневагу?.. Нї, піду, піду краще у лахматях, старчихою ходити, ніж тут терпіти отаке! (у слїд єму). Прийди і застань хоробу в хатї! Будь ти проклятий! (пішла у хату).

ЯВА V.

Семен швидко приходить у свою хату озираючись; потім **старшина,** з ним поруч **Соцький,** за ним по двоє у ряд **арештанти:** у переднім ряду **Андрій,** у него на ногах кайдани, голова перебрита, ріденька борідка, худий блїдий, на плечах несе мішок. З Андрієм поруч з заду двоє, — у такім же убранню. Далї

два ряди у наручнях прикованї один до другого. двоє так же у наручнях, але у сельській одежі. З заду дві жінки у арештанській одежи і одна в сельскій. Кругом їв **конвойни** з шаблями на голо. З заду **унтер-офіцер.** Потім сходять ся з обох боків **народ: жінки, дївки,** старі і молоді **чоловіки, парубки і діти**

Старшина (до Соцького йдучи по дорозї). Дивись же, проведи до самої Деркачівки, щоб знали, який у нас порядок...

Андрій (зупинив ся по серединї і опустив мішок на землю). Не можу далї йти... (всї зупиняють ся).

Унтер-офіцер (біжить у перед). Чого стали?

Андрій. Господин старший...... дозвольте трохи відпочати...

Унтер-офіцер. Та вже швидко дійдемо до стоянки....

Андрій. Дозвольте тут....І дозвольте менї попращати ся з бідолахами, що жевуть у цїй хатї.. (народ мало по мало підходить).

Унтер-офіцер. Цего не можна.!

Андрій. Та я знаю.. але благаю вас...

ЯВА VI.

Ті-ж і Горпина.

(задягнена у свитку, прислухуючи, стоячи на ступеньках).

Старшина. Та дозвольте вже єму; ми до безпорядку вже не до пустимо; ми єго знаємо, він з нашого села. Смирний був парубок; а от мабудь лукавий поплутав....

Горпина (пізнала). Боже!... Та це ж Андрій..

Унтер-офіцер. Ну, відпочиньте трохи.... (арештовані всї сїдають, крім Андрія). А де ж вони, з котрими ти хочеш побачити ся?

Андрій (показує на хату Кузьми). А от у цій хаті. (дивить ся по народу). Кого б попросити викликати!..

Горпина (трохи наближаєть ся). Я зараз скажу. Здоров, Андрію!....

Андрій. А, Горпина! здрастуй... (знимає шапку). Бач, в який час прийшлось побачити ся..

Горпина. Я зараз викличу. (пішла у хату Кузьми).

Унтер-офіцер (до народу, котрий дуже наближаєть ся розглядаючи арештантів). Посторонит ся! Чого налазите?

Старшина. Ну, чого наперли ся! людей не бач - ли, чи що?

Народ. Хиба це люде? Собаки! Катюги!

ЯВА VII.

Ті-ж і Настуся, потім Семен, Кузьма і Горпина.

Настуся (хутко). Де він? Де мій Андрій? (зупиняєть ся і дивить ся на народ).

Андрій (по тихеньку виступа на перед, до Настусї тихо). Тепер мабудь і не пізнаєш?

Настуся (сплеснула руками і остовпіла дивлячись на Андрія). Ой, Боже ж мій! Що з тобою зробило ся?

Андрій (дрожачим голосом). Ну, що ж... Коли не гребуєш попращати ся з розбійником, то... (йде).

Настуся (кидаєть до Андрія і несамовито кричить). Андрію; (обняли ся). Не вже на віки!?

Горпина (виводить Кузьму). Ідіть, тане оступіть ся...

Кузьма. Де Андрій? Де? Що зним?

Андрій. Я тут, таточку! (Кидаєть ся до него і обняли ся). Здрастуйте, та разом і пращайте!

Кузьма. Ох, сину мій, дорогий! Чи думав же я, що гаке горе стрясеть ся над тобою?! (Горпина побачила Семена, перешла до него і щось тихо балакає).

Настуся. Не вже ж на віки? Не хочу я цего! Я піду, я скажу, що ти не винен!

Андрій. Спізнили ся вже тепер не вернеш!... Хиба я не валяв ся у ногах... одна думка, що мя на віки однимають від мого щастя, котре як хмара пронесло ся, заставила мене землю гризти.... Але люде не ві-

рять словам, кажуть: кажен злодій шукає собі оборони... Ох, Настусю! Я злодій! Бідна моя Настуся! Тату! як мені вас жалко!.. Де подів ся той веселий, та ласкавий погляд! Ох, і на що я приніс вам нещастя в хату?!

Кузьма. Не нарікай, сину: все в Господній воли! Нена цім, то на тім світі ви станете перед Судом Божим... Люде можуть не довідатись правди, а Господь все розсудить і горе, горе тому, через кого прийшло ся мучити ся семї нещасній! Через кого прийдеть ся йти просити милостини Христа-ради! (плаче).

Настуся. Андрію! Я невірю, що ти на віки від нас відходиш! Я не пущу тебе! За щож? За що?!

Андрій. Перестань... Годї ж плакати... Як менї тяжко дивити ся на ваше безталання!

Старшина. Ну, попращали ся, — пора вже і в дорогу; а то конвойни вже поглядають!... (Горпина щось говорить до Семена поглядаючи на Андрія).

Настуся (припала до Андрія, Унтер-офіцер підходить до старшини і щось говорить).

Андрій. Настусю... Не трівож себе.

Горпина (до Семена). Семене... (жме єму руку).

Семен (штовхнув її). А не писни!

Кузьма. Господи! пошли єму спокій! Підкріпи єго милосердний!

Настуся. Андрієчку!

Старшина. Нехай вже йде! Не можна їм так довго ждать!

Андрій. Прощайте, таточку! (міцно обняли ся). Простїть! (кидає ся в ноги і цїлує їх).

Кузьма. Іди, іди, одбувай кару! Господь теж мучив ся за других! (відвернувшись, ридає тихо).

Андрій. Настусю... Моли ся за мене! Прощай!... (обняв, поцїлував і держачи її голову у себе на грудях говорить до народу). Прощайте, люде добрі! не згадуйте лихом! Кляну ся слїпим батьком, кляну ся своїм щастєм дорогим, що безвинно несу кару! Оберегайте тут нещасних бідолах! (Подає Настусю Кузьмі, до Семена). Прощай Семене! Я маю надію, що

ти не виженеш нещасних.... (здержуєть ся від сліз). Тобі за це Бог заплатить....

Семен (по тихо підходить до него, лїзе себі в кишеню). Ну, що ж... Всї ми люде... На ось тобі на дорогу....

Андрій. Спамибі.... Менї не треба... Не забудь тільки... (від сліз не може говорити, тільки показує на Кузьму і Настусю).

Старшина. Ну, годі, вже, — пора (Семен пішов до своєї хати).

Андрій (кидаєть ся Кузьмі у ноги).Прощайте в останне!

Настуся (схопилась за серце). Ох, серце каменем здавило!

Андрій (підняв ся і до Настусї). Прощай, Настусе. (обняли ся).

Настуся. Не вже на вік? Боже! Дай краще смерть! Я не пущу тебе! І я піду з тобою! (хапаєть ся за него)

Старшина. Пора! Пора!

Андрій (витручуюєть ся з рук Настусї і схопившись за голову). Пора! Пора! (хоче йти до партії).

Горпина (заступа єму дорогу). Стій! не можу я терпіти далї Андрій не в чім не винен! Злодїй ось де! (показує на Семена). Перед вами.

Семен (кидаєть ся на неї). Ах ти ж проклята! (схопив її за горло, душить поваливши на землю. Народ кидаєть ся, відтяга єго від неї, хочуть єго держать, але він розштовхав всїх і швидко побіг у праву сторону, декотрі і Соцький побігли заним. Народ кричить). держи! держи! Перебігай на перед! Через яр дивись, щоб не перескочив! Гей! Дрючком! Дрючком! (стихають далеко).

Старшина (кричить їм у слїд).Перебігайте на перед! У яр, у яр!

Горпина (піднимаючись). А-а, звір проклятий! Слухайте, люде добрі!... А перш усего простїть менї, бо й я не мало винна!... Я таїла.. я мучила людські душі, я з ними й сама не мало мучилась! Я думала, що правда виявить ся!... Не мало горя я перенесла від це-

го супостата! Так лучше же і я каторгу прийму, ніж терпіти муку цілий вік!

Настуся і Андрій: Кажи, до чого твоя річ?

ВСі. Кажи, Що таке?

Горпина. Андрій не в чім не винен.

Настуся. Що? Що таке?

Кузьма. Як так?

Старшина. Але по чім ти знаєш?

Горпина. Ведіть мене в купі з Андрієм я там скажу і докажу, що Андрій не в чім невинен!

Настуся (кидаєть ся до Андрія). Андрію! Не вже ж це сон?..

Горпина. Я зараз візьму дитину, і піду разом в город, бо все одно менї вже не вертати ся сюди! (хоче й ти у хату).

Настуся. Горпино! (Горпина зупинила ся). Серденько! (обнима Горпину, підбігши до неї). До нас приходь! тодї будемо всі в купі дїлити радість і горе! (цілує її).

Горпина (цілує Настусю). Спасибі! Прости, що довго так таїла! (пішла у хату).

Настуся (вертаєть ся до Андрія). Господи! Та менї тепер так радісно, нїби й горя нїколи не було! Ходїм же, Андрію, в хату поскидай оцї кайдани... ходїм....

Старшина (усьміхаючись). Бач, як роспоряджаєть ся. Неначе яке начальство! Підожди!...

Настуся. Чого ж ждати?Ви ж чули, що Андрій не винуватий..

Старшина. Я то чув... Але єго повинні довести до міста!... А там вже...

Настуся. Так може відтїля, єго не водпустять!

Старшина. Коли невинуватим окажеть ся, випустять! (за лаштунками ґвалт; старшина подивив ся). Ага! вже тягнуть голубчика!

Ті-ж всі, котрі побігли за Семеном. (Семен і Горпина з дитиною в руках стали на порозї).

Соцький. Ведіть,ведіть цего разбишаку сюди!

Народ. Ах, ти ж злодій! Душогуб проклятий! (штовхають его).

Семен (котрого двоє держуть, у него сорочка подерта, увесь у грязи). Не знущайтесь! Пустїть! Пустїть, я все вам роскажу! Я у всїм признаю ся!

Старшина (до Семена). Що ж це ти, голубчику?

Андрій (стоючи коло тину).Семене.. Не вже ж то правда?

Семен (тихо опускаєть ся на колїна перед Андрієм). Правда.... Простїть!... (кланяєть ся Андрію в ноги).

Настуся (радісно кинулась до Андрія).Вернулось таки моє щастя! (Картина).

ЗАВІСА

Конець.

Іцко сват, комедія в 1 дії .... 10ц.
Капраль Тимко, мельодрама в 5 діях .... 20ц.
Мазепа, драма в 5. діях .... 35ц.
Маніґрула, комедія в 1 дії .... 35ц.
Мати наймичка, драма в 4 діях .... 25ц.
Мужики аристскрати, народний образ в 2 діях 15ц.
На відпуст до Київа, комедія в 3 діях ...... 30ц.
Наймичка, драма в 5 діях .... 35ц.
Наталка Полтавка, комедійо-опера в 2 діях .. 20ц.
На тихі води, на ясні зорі, сцен. обр. в 4 діях 25ц.
Невольник, драма в 5 діях .... 15ц.
Недолюдки, бувальщина в 3 діях .... 30ц.
Не клени, образ в 1 дії .... 10ц.
Панна Штукарка, комедія в 3 діях .... 30ц.
Підгіряни, мельодрама в 3 діях .... 50ц.
Пімста Жидівки, драма в 5. діях .... 40ц.
По ревізії, етюд в 1 дії .... 20ц.
Прометей, драматичний уривок .... 20ц.
Простак, комедія в 1 дії .... 20ц.
Соколики, комедія в 1 дії .... 20ц.
Страйк, сценічний образ в 3 діях .... 20ц.
Сьвідки, комедія в 1. дії .... 15ц.
Терновий вінок, або жертви царизму др. в 4 діях 50ц.
Украдене щастє, драма в 5. діях .... 25ц.
Хмара, драма в 5 діях .... 40ц.
Хто винен, драма в 3 діях .... 15ц.
Царицині черевички, комедія в 5 діях ...... 25ц.
Орися, веселий образ в 4. діях .... 35ц.

Українська Друкарська і Видавнича Спілка
19 East Seventh Street, New York, N. Y.